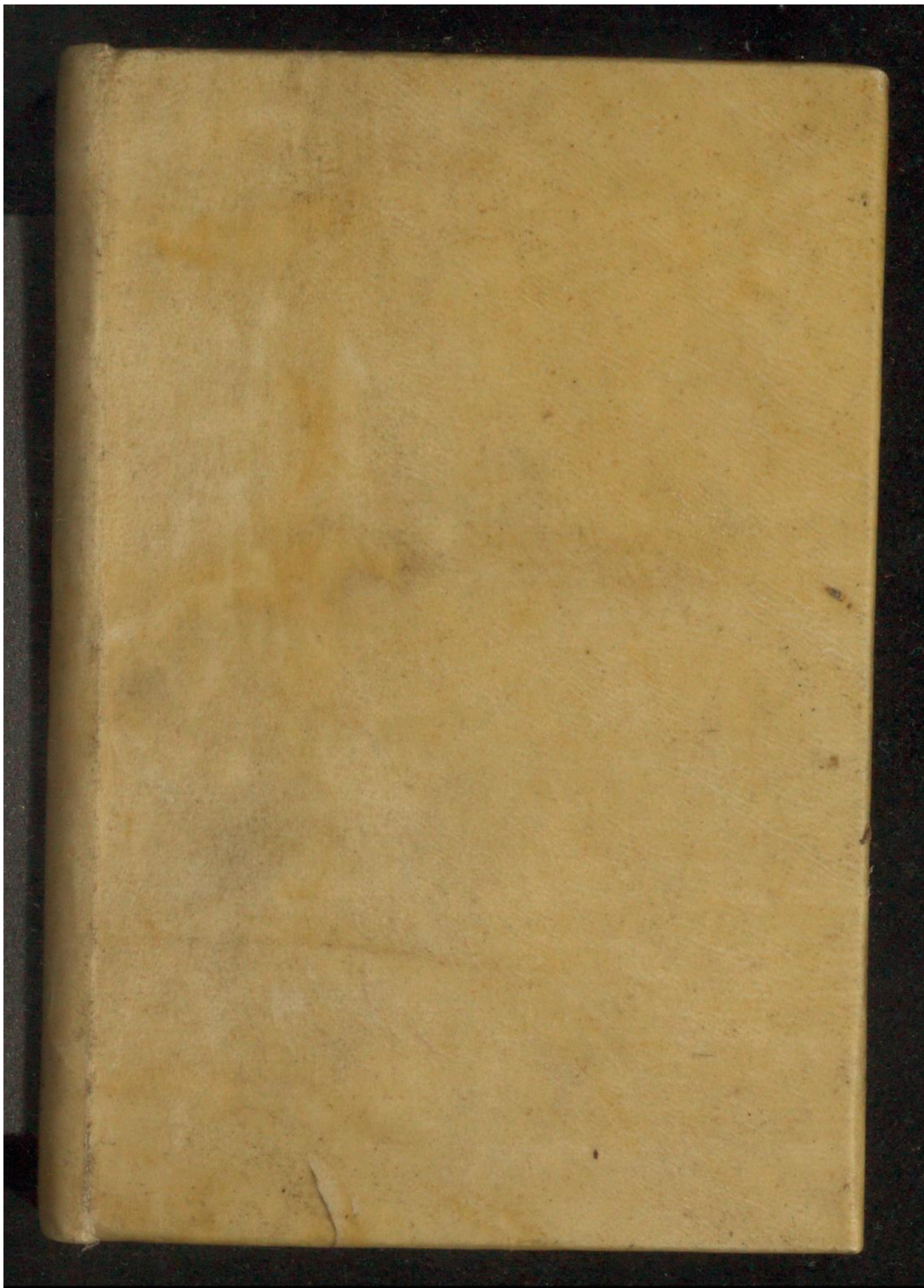
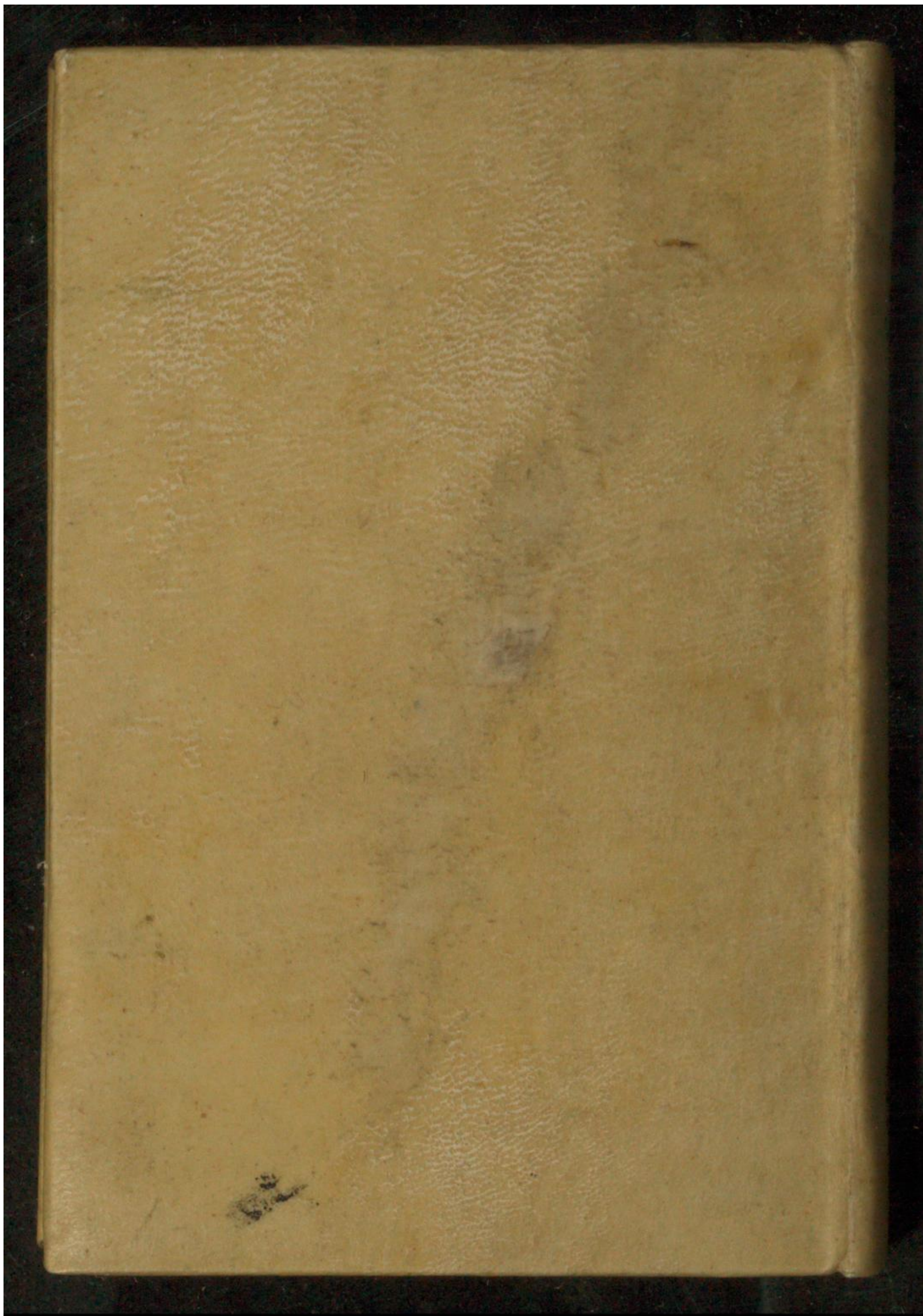


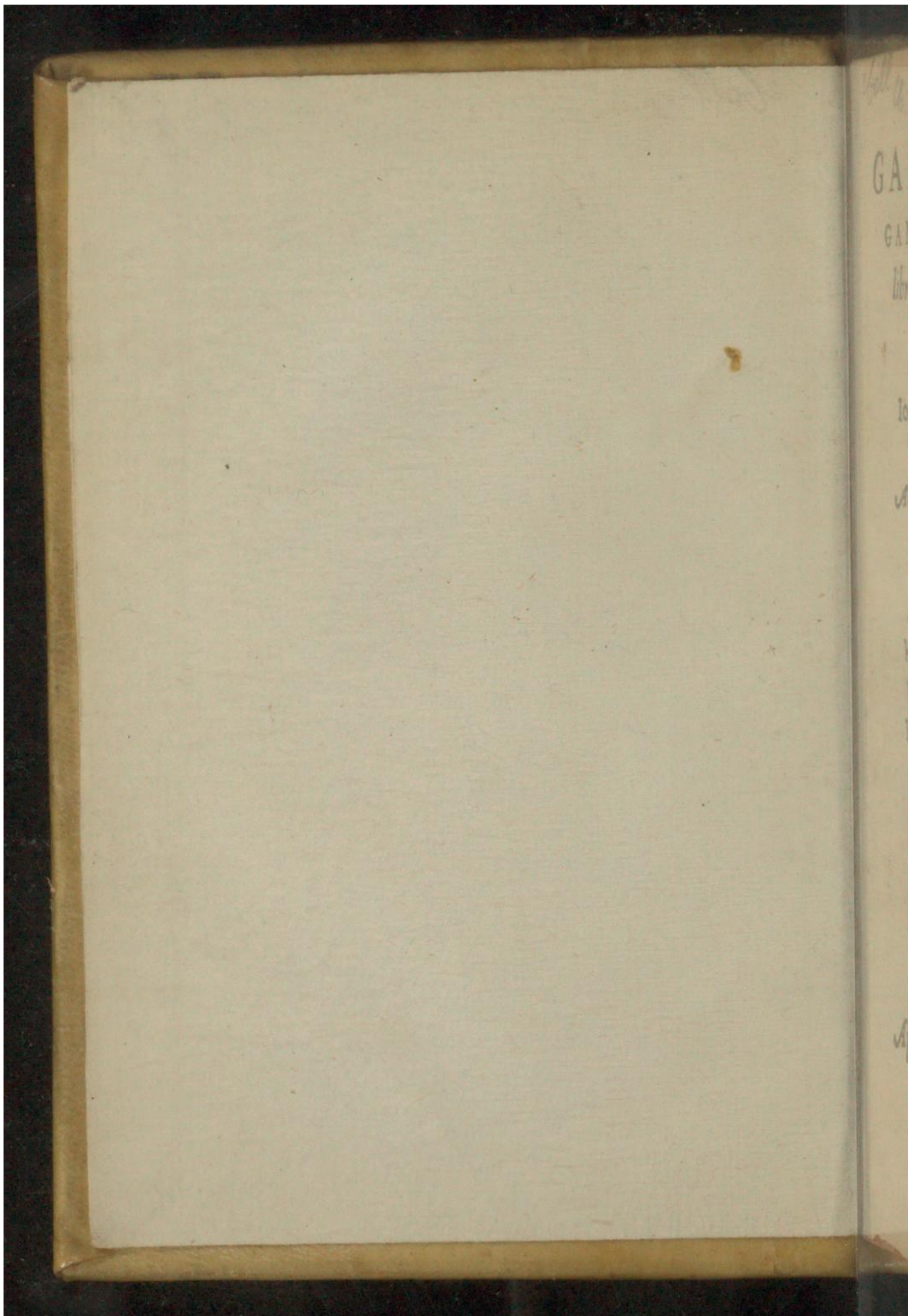

GALENI.
1553











CLAVDII GALENI PERGAMENI IN HIPP. *librum de Natura hominis commentarius,*

*

Ioanne Guinterio Andernaco interprete.

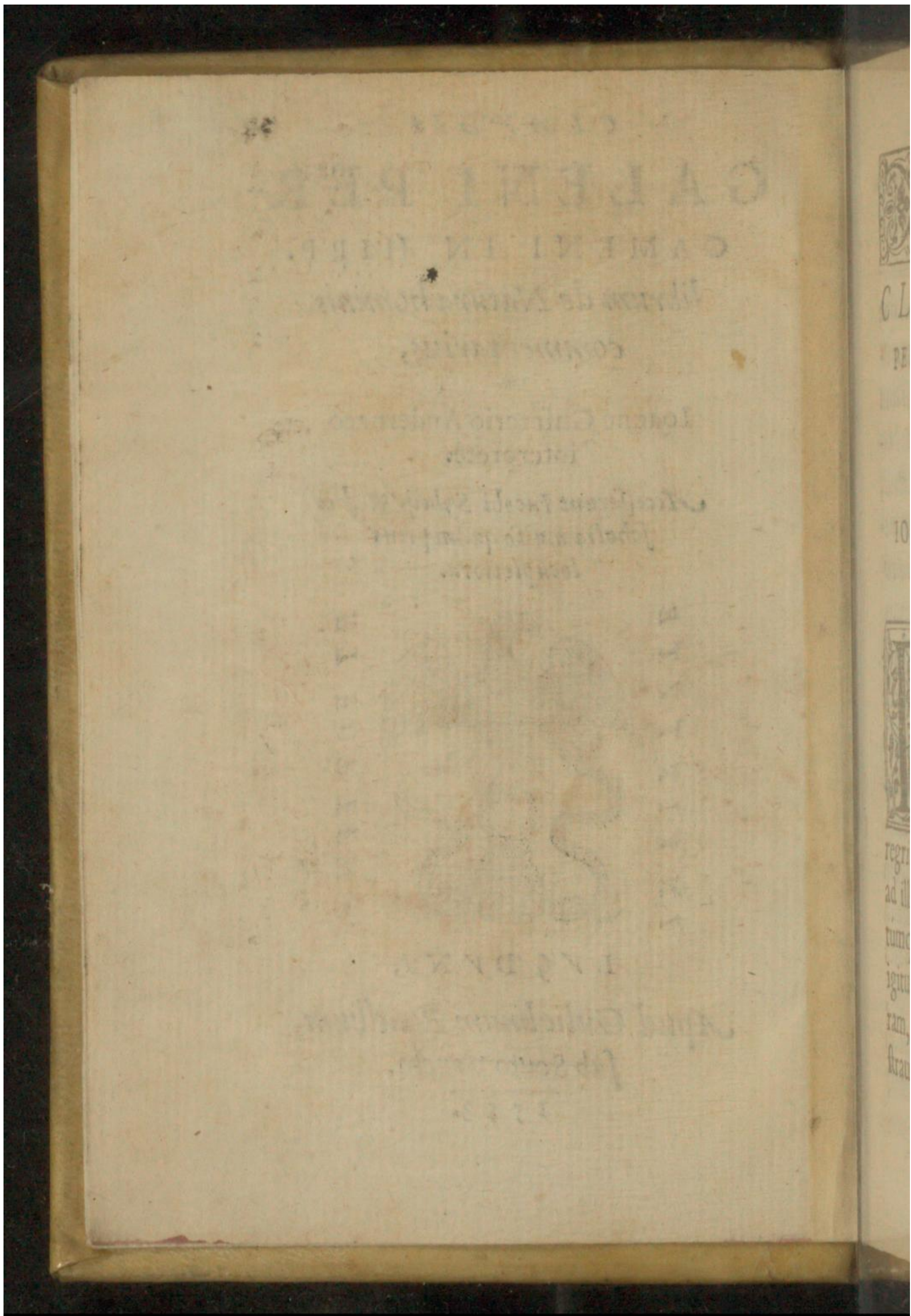
Accesserunt Iacobi Syluij Medici scholia multò quàm priùs locupletiora.



LVGDVNI,

Apud Gulielmum Rouillium, sub Scuto Veneto.

1553.





CL. GALENI

PERGAMENI IN HIPpocratis librum de Natura hominis Commentarius,

IOANNE GVINTERIO ANDERNACO INTERPRETE.



E elementis ex Hippocratis ſententia commentariũ, quem olim conſcripſi, familiarium cuidã peregrinationem inſtituenti tradidi, ad illius me ingenij captum habitúmque in eo accommodans. Quæ igitur ipſum exactè nouiſſe ſciueram, ea neque operis initio demonſtraui, neque commemini, etſi ita

factitare cõsueuerim, quũ sermo omnibus ipsum lecturis est cõmunis futurus. Quoniam verò in multorum manus liber, haud noui qua ratione, iam excidit, aliũ præter illum conscribere visum mihi non est: & interpretationẽ libri de Natura hominis hoc nomine distuli, quòd omnia quæ ad eã rem attinebant, in commentario prius edito (cui titulum indidi, de Elementis secundum Hippocr. sententiã) manifestò sim persecutus. Proinde nunc (quandoquidem familiares mei ipsius quoq; Hippocratici libri expositionẽ, non modò dictionum ad dogma necessariarũ vt in illo priùs feci, sed omnium ordine à me desiderarũt accipere) exordiẽs interpretationẽ, illa priùs scribam, quæ in libri de Elementis secundũ Hippocratem initio dicere omisi, quòd

quòd familiarem noſtrũ ea non latere ſcirem. Vnum itaq; & primum dicendum eſt, quid φύσεως, hoc eſt, naturæ vocabulũ ſignificet: à quo etiam veterum Philoſophorũ nonnulli nomen ſortiti, φυσικοὶ, hoc eſt, naturales, ſunt nũcupati. Fiet autẽ nobis perſpicuum id, cuius gratia hoc dico, ſi libros περὶ φύσεως, hoc eſt, de natura ab ipſis conſcriptos perlegamus. Vidẽtur enim hi libri exponere primã ſubſtantiam qualíſnam ſit, quam nõ generatam, verùm ſempiternã eſſe dicunt, omnibus corporibus quę generationi & corruptelæ obnoxia ſunt, ſubiectã. Item declarãt, quæ peculiari ratione inſunt ſingulis generatis & corruptibilibus: quæ poſtquam noueris, alia quoque noſces, nempe quæ non propria ratione vnicuiq; particulari ſubſtantiæ accidunt. Per-

Φύσις, ſiue natura Philoſophis veteribus eſt prima rerũ materia: Ariſtoteli autẽ potiùs forma eſt natura, c. 1. libr. 2. Phyſ.

Ad naturæ rerum cognitionẽ perfectã neceſſaria.

fecta igitur ſingularum rerum exiſtentium naturæ doctrina, hunc in modum efficitur: etiamſi vnum aliquis aut duo quæ rei cuipiam inſunt, recenſeat: atque ſic homines loqui ſolent, vbi nonnihil de rei natura pronuntiant, quemadmodum & Poëta factitauit. Nã quum prædixiſſet,

Homerus Odyſſeæ K.

Sic iam Mercurius fatus, terra medicamen
Exhibet euulſum, naturámq; ipſius edit.

Mox ſubiicit,

Nigra ipſi radix, verùm flos lacteus extat.

Natura plantarũ noſtris quatuor ſenſibus, præcipuè tamẽ guſtatu cognoſcitur vt lib. 4. Simpl. & ipſarũ fa-

In hunc modum qui de herbis, aut omnino de ſtirpibus ſcripſerunt, ſenſibilem ipſarum naturam edocent, quales ſint ſingulæ, ſi tactu, guſtu, olfactu, & viſu eas examines, exponentes: item quam vim habeant, vel intra corpus aſſumptæ, vel foris applicatæ. Siquidem in his vniuſcuiuſque rei natura

ſenſibi

ſenſibilis conſiſtit. At * hac ſuperior & prima eſt, de qua tum ego prædixi, tùm Plato conſulit, vt is eam habeat cognitam, qui volet quancunque rem methodo, hoc eſt, ratione, & via quadam tractare. Adſcribam autem tibi verba ipſius, SOC. Animæ igitur naturam, ſine totius natura intelligere te, vt conuenit, poſſe arbitraris? PHAE. Si ſanè Hippocrati ex Aſclepiadarum genere credendum eſt, ne corporis quidem naturam citra hanc methodum poſſis. SOCRA. Rectè quidem, ô amice, dicit: attamen præter Hippocratem, ratio inſpiciunda, examinandáque eſt, an ipſi conſentiat. PHAEDRVS. Aſſentior. SOCRA. Et quid tandem Hippocrates dicit, veráque ratio? an non

cultate in corpus nostrum.

* τούτων

In Phædro ad finē de animæ natura diſputant Socrates & Phædrus.

Hoc Galenus in fine huius repetit, et initio methodi medendi.

ſic? Conſyderandum eſt de cuiuſlibet rei natura: primum ſanè ſimpléxne ſit, an multiformis, cuius nos ſciẽtes eſſe voluerimus, quámque alios docere ſtudeamus. Poſteà verò ſi ſimplex fuerit, facultas ipſius inſpicienda eſt, quam videlicet ad quid agendum, item quam ad patiẽdum ab alio, habeat. Quòd ſi ſpecies habet multas, his dinumeratis, in ſingulis ſimiliter vt in vna, naturalis & agendi & patiendi vis inquirenda. Hæc tibi Platonis verba ſunt ex Phædro, quæ tum naturæ vocabuli ſignificatũ, tum quomodo ſubſtantiam ipſius methodo conueniat inſpicere, docent. Tales verò omnes veterum Philoſophorum libros de natura conſcriptos, inuenias, nempe Empedoclis, Parmenidis, Meliſsi, Alcmæonis, & Heracliti. Aliqui nõ vnum, ſed

Simplex hîc eſt ſpecies infima ſeu ſpecialis.

Multiplex eſt genus multas ſub ſe habẽs ſpecies.

ſed plures huius ſpeculationis libros compoſuerunt: aliqui etiam multò plures, quemadmodum Epicurus. Incipit enim is, ſicuti & alij omnes, à quæſtione, vnúmne ſit & ſimplex, cuius naturam inuenire conemur, an compoſitum ex ſimplicibus quibuſdam ſe prioribus, quæ veterum ipſorum ſucceſſores elementa nominare conſuerunt: quomodo Grãmatici in voce quatuor & viginti elementa eſſe pronuntiant, hoc eſt, ſimplices primáſque particulas, quæ non amplius in alias diuidi poſſunt, ſicuti ſyllabæ: nam ſi de hac ſyllaba, ſtra primum adimas elementum, ſ, licet reliquã adhuc integram habere ſyllabam, tra. Ita ſi rurſus ab ipſa, tra, primam demas literam, t, id quod ex hac reliquum eſt habebis, ra, quod diuidi poteſt: non tamen, a, adhuc

diuidere licet, neque illam ex duobus, tribúſve ſonis, ſicut alias multas, conſtare oſtendes: verùm indiuiſus vnus ipſius ſonus eſt, non ſecundum quantitatem ſimpliciter (vt alibi & nos, & alij pleriq; Philoſophi oſtendimus) verùm ſecundum ſolā ſpeciem. Pari modo qui quatuor elementa corporum, quæ generationi & corruptelæ ſubiecta ſunt, eſſe dicunt, aërem, ignem, terram, & aquam, quoniā amplius ſingula ipſa in plures ſpecies ſecari nequeunt, ideo naturalis ſpeculationis principia ipſa ſtatuunt. Prima ſiquidem eſt corporum minimorum notio, quantitatis ratione: deinde alia ſecunda, qualitatis, vt in elementis vocis oſtenſum eſt. Atque hinc naturales Philoſophi inter ſe diſſenſerunt, nonnulli ſanè elementa corporum generatorum

Libr. de placitis Hippo. & Platonis.

rum & corruptibilium particulas quantitate minimas ſtatuentes, nõnulli verò qualitate. Verùm de ſignificatu vocis elemẽti, libro *primo de Nominibus medicis copioſiſsimè diſputatum eſt, quemadmodum & de naturæ vocabuli ſignificatione in quinto. At in præſentia non de appellationibus aut ſignificatis, ſed de rebus ipſis diſputatio eſt, ex quibus minimis, ſiue ſecundum magnitudinem, ſiue ſecundum ſpeciem, prima corporum generatorum compoſitio ſit conflata, quæ Ariſtoteles * & nos appellamus ὁμοιομερῆ, id eſt, ſimilaria. Secunda nanque ex his alia corporum fit conſtructio, quæ vocamus ὀργανικὰ, id eſt inſtrumentaria, vt manus, cruris, oculi, linguæ, pulmonis, cordis, iecinoris, lienis, renum, ventris, vteri, & id

*Lib. Ga. de nominibus medicis.

*Cap. 10. lib. 1. Hiſtor. & c. 1. lib. 2. de partibus: & libr. 1. c. 5. de generat. animaliũ, & Gal. libr. 8. de Placitis Hip. & in Cõſtit. artis medic.

id genus aliorum. Quippe constāt ex primis & similaribus, quæ sanè etiam πρωτόγονα, id est, primogenia Plato appellare consueuit: de quorum differentia dictum quidē iam est vno quodā volumine: nunc autem summatim dicetur clarioris doctrinæ gratia. Similare igitur est os, cartilago, & ligamentum: similare & membrana, & pinguedo, & caro, tum quæ musculorū fibris circundatur, quæ & ipsæ sunt similares, tū quæ in visceribus habetur, quam Erasistratus etiam παρέγχυμα [quasi dicas affusionem] vocare solitus est. Cæterùm significaui statim ab initio operis, quo medendi methodum, qualis nam sit, demonstraui, fieri non posse, vt per indicationes similaribus corporibus, medearis, nisi prius cognitum habeas, vtrum singula ipsa simplicia

sint,

ſint, an ex pluribus conflata. Item temperata illáne ſint per tota, an ſolum ſe mutuò contingant. Iam verò oſtenſum eſt à me, nónullos Medicos, è quorum numero & Eraſiſtratus eſt, ex dimidio eſſe dogmaticos, qui inſtrumentariarũ partium morbos ratione curant: ſimilarium aut neutiquam, aut Empiricorum more. Nec ſciunt pleriq; ipſorum. quomodo inſtrumentariorũ morbi ab iis qui ſimilaribus accidunt, differant: veluti nec de vtrorunque ipſorum numero. Sed vos ô ſodales, etiam de Morborum differentiis vnum aliquem è noſtris commentariis habetis, & remediorum non exiguum opus, cui titulum indidi, Methodum medendi. Verùm tum hæc, tum alia de natura corporis noſtri diſputationem requirũt, quæ præſenti in volumine docetur.

Partes ſimilares ex elementis 4. per tota cõfuſis fiunt Hippocrati: ſe ſolũ tangentibus, Empedocli.

Libri huius neceſſitas.

tur. Quare etiam mirari aliquis poſſit illos, qui librum de natura hominis non eſſe germanum Hippocratis cenſent, ſed (vt ipſi vocare conſuerunt) νόθον, id eſt, ſpurium, decepti ab iis, quæ ipſi affićta ſunt, & interpoſita: de quibus in his ipſis commentariis fuſiùs tractabo. Impræſentiarum ſatis eſt explicare, quæ in germano, vel etiam adulterino Hippocratis opere compræhenſa ſunt: quorum lectio ſic habet. Huius libelli prima in vno volumine pars, ad ducentos & quadraginta verſus porrigitur: oſtendens ex calido, frigido, ſicco, & humido, animalium corpora eſſe conſtata: pariter & de humorum natura docens. Altera poſt hanc pars, varia eſt: etenim prima pars erraticos morbos à publicè graſſantibus peſtilentibúſque diſcernit: & pro

Argumentum libri de natura hominis.

propriam vtriusque generis curationē summatim tradit. Hanc subsequens libri pars, consectionē venarum persequitur. Deinde de morbis varia est doctrina: & postea salubris victus ratio ad priuatos cōscripta. Postremò, qua ratione quis crassissimos homines attenuet, aut tenuissimos repleat: quibus coniuncta est de vomitu præceptio: mox breuis quædam puerorum victus rationis descriptio: deinde mulierum: pòst, eorum qui exercentur. Ad finem adiecta est versibus circiter decem, cerebri morborum doctrina temerè & sine iudicio. Proinde clarum omnibus est, totum libellum ex multis instructum conflatúmque esse, ad sexcentos ferè versus, aut paulò minus extensum. Habet autem primam sanè disputationem, vbi de elementis & humorib

Partē libri huius primā & secūdam Hippocratis esse.

ribus agit, omnino Hippocratis arti consentaneā quemadmodū & secundā, quæ morbos publicè grassantes, & erraticos inuicem distinguit. At eam, quæ de venarum consectione est, euidenter ab aliis interposita, totā habet vitiosam. Neque enim iis, quæ apparent, consonat, & ab iis quæ in secūdo de morbis passim ingruentibus sunt compræhensa, dissentit. Subsequētium alia suppostititia sunt, de quibus, quū tibi librum interpretabimur, exactè agemus: alia verò sunt mentione digna, & paucis rectè dicta, nec ab arte Hippocratis aliena, sicuti quæ de salubri victus ratione prodita sunt. Ex his totus quidem liber constat, verùm prima ipsius pars, totius Hippocraticæ artis veluti fundamentum continet: quare demirari nonnullos me dixi, qui

Hanc partem de venis Aristoteles tribuit Polybo libr. 3. capi. 3. de Natura animaliū.

eam

eam ab Hippocratis ſenſu alienam eſſe tuentur. Plurimi ſiquidem qui Hippocratis artem habent cognitam, germanis ipſam aſſcribunt, iudicantes magni Hippocratis eſſe commentarium: quidam verò Polybi eius diſcipuli, ſimul & in iuuenibus docendis ſucceſſoris, qui nullum planè Hippocratis dogmatum videtur tranſmutaſſe in vllo ſuo libro: quemadmodum neque Theſſalus eius filius, mirabilis ſanè vir & hîc exiſtimatus, ſed qui non in patria, ſicuti Polybus permanſerit. nam Archelao regi Macedoniæ familiariter conuixit. Itaque perſuaſum habent, vt dixi, & alij propè vniuerſi Medici, præter paucos quoſdam, Hippocratis eſſe librũ de Natura hominis: id quod nec Plato ipſe ignorat. Scribit itaque in Phædro ſententiam paulò

Polybus Hippocratis diſcipulus.

Hippocratis filij duo Theſſalus & Draco.

antè à me recitatam, cuius initium hoc eſt. S O. Animæ igitur naturã, ſine totius natura intelligere te vt conuenit, poſſe arbitraris? P H A E. Si ſanè Hippocrati Aſclepiade credendum eſt, ne corporis quidem naturam citra hanc methodũ poſſis. Hæc verba perlegentes inconſultos illos nugatores conſiderare oportebat, quo in libro Hippocratis methodus, quam Plato commendat, perſcripta ſit: quippe non in alio quàm præſenti hoc commentario de natura hominis tradita eſſe videbitur. Deinde verò & alia ſingula quę Plato enumerauit. quæ etiam ego in opere de Elementis ſecũdum Hippocratem edocui, & nihilominus in præſentia perſequar: ad ídque me nunc accingo, quandoquidẽ ita vobis viſum eſt: illud ſanè adhuc vbi ſermoni adie-

Librum hunc verè eſſe Hippocratis.

cer

cero, orationum quę in libro ſunt, expoſitionem aggrediar. Quum liber de elementis ſecundum Hippocratis ſententiam à me aliquando conſcriptus, in multorũ manus incidiſſet, probatúſq; ab omnibus eſſet eruditis, pauculi indocti (qui demonſtrationũ in eo ſcriptarum nullã potuerũt repræhendere, quãuis id aggreſsi) cõtabeſcebant, rũpebantúrque inuidia, hoc ſatis eſſe ad calumniam putantes, ſi dicerent opus non eſſe ipſius Hippocr. Eſto igitur neq; Hippocratis, nec ipſius Polybi, nec, ſi velint, omnino conſcriptus liber ſit de Hominis natura qui oſtendat corpora noſtra ex calido, frigido, ſicco, & humido eſſe conflata. Etſi enim hoc ipſis donabimus, tamen corpora noſtra ex his conſtare, Hippocratis eſt dogma. Nam in libris, qui maximè

Hippo. in Aphor. et in libello de Aquis aëre & locis.

germani ipſius ſunt, non modò differentias morborum his principiis conſentaneas facere videtur, ſed etiam curationum modos illinc inuenire. Siquidem morbi ipſorum principiorum ratione calidi, frigidi, humidi, & ſicci, inter ſe differũt. Curatio autem fit, calidorum ſanè, dum refrigerantur: humidorum, dũ ſiccantur: veluti & frigidorum, dum calfiunt: ſiccorum, dum humectantur. Præterea ante hæc, ipſas naturas hominum, alias calidas, alias frigidas, has humidas, illas ſiccas arbitratur: ætatéſque ſimiliter, & regiones etiam pari modo inuicem differre autumat, quum nihil horum Eraſiſtratus vnquam prodiderit, ſicut nec alius quiſpiam eorum, qui calidum adſcititium, non innatum, eſſe putant. Sic etiam alia omnino particularia Hippocrates

ſanè

ſanè ad hæc principia refert: Eraſiſtratus autem non obſeruat: quæ cauſa eſt, vt nonnulla naturæ opera indiſcuſſa reliquerit, quemadmodum in commentariis de Facultatibus naturæ docuimus. Quoniam verò, qui omnibus honeſtis obſtrepunt, ſermonis prolixitatem criminantur, dicentes nos quiduis potiùs quàm commentarios ſcribere, decreui & hanc ipſorum contumeliam recidere, proprio alio opere à me conſcripto, in quo opinionem eandem cum Hippocrate me tueri oſtendam, quæ in libro de Natura hominis ſcripta eſt, & in aliis omnibus commentariis. Noui autem rurſus quemadmodum in omnibus iis quæ à nobis demonſtrãtur, inuidi ea calumniari veriti, quæ ab omnibus collaudantur, criminantur aliquas ſpeculationes eorũ qui

ipſis communicant, ita etiam nunc facturos ipſos. Etenim in libris qui ſcribentur, dicunt Hippocratem vti quidem verè ſcopis elementaribus, calido, frigido, ſicco, & humido, non tamen verè ipſum ſentire. Quum autem demõſtret rurſus ex iis corpora noſtra conflari, non videri hoc Hippocrati dictitant: quippe librum de Natura humana non eſſe Hippocratis. Sicut igitur illi malefacere non deſinunt: ita & nos conuenit memores eorum, quę in ſingulis commentariis erant propoſita, in memoriam illis reuocare. At neque, quum demonſtramus Hippocratem in omnibus commentariis artis ſuæ fundamentum in ſcientia de elementis repertis ſtatuere: hoc omiſſo, de veritate ipſorum inquirant: neque quum de veritate inquirimus,

mus, aut etiam demonſtramus, digrediantur ad ſententiæ ipſius conſiderationem: ſed priuatim quidẽ, an vera de elementis diſputatio ſit, diſquirant: priuatim quoq;, an hæc elementa Hippocrates ſtatuerit. Quum itaque duo hæc diſquirenda proponantur, prius in opere de Elementis ſecundum Hippocratem, & in diſputatione modò propoſita conſiderent. Hinc abundè colligitur, eadem ſemper elementa ſtatuiſſe: librúmque præſentem cõſcripſiſſe, viris non imprudentibus apparet.

SCHOLIA.

GAleni liber hic de Medicis vocibus etiam hodie deſideratur, ne quis eum eſſe putet, qui nunc titulo diffinitionum Galeni falsò inſcribitur. Ob id naturæ ſignificata aliquot, Hippocrati & Galeno conſuetiora hîc adſcribere viſum eſt, prætereà, quæ hoc commentario decla-

rantur: ne & hîc, & in aliis Medicorum libris, homonymia lectori medico imponat. Natura est ex primis quatuor elementis temperatura, siue vniuersa substantia & temperies ex primis elementis, calido, frigido, humido, sicco conflata, id est, igni, aëre, aqua, terra: quod propriũ ac principalißimum & maximè secundum ipsam naturæ substantiam, significatum est. Quo Hippocrates vsus est libro toto de natura hominis, & multis aliis locis, vt Aphoris. 34. li. 2. & Aphoris. 2. li. 3. Galenus cõmentario in hos Aphorismos, & lib. 3. Temperamentorũ. Eodẽ significato dicitur consuetudo esse acquisititia natura, cap. 17. lib. 3. simpliciũ: & consuetudo singulorum corporũ naturam ostendere lib. 9. Methodi: & naturã semper gaudere consuetis, lib. 8. Methodi. ex libro 1. Hippocratis de ratione victus in morbis acutis. Naturæ omnium doceri non possunt. Hippocrates libro de alimentis. Communis & propria hominũ natura Medico noscenda est, Galenus initio ad Glauconem.

Naturæ vocabulũ de calido innato dici.

Natura est calidum innatum, seu calor natiuus, Aphor. 15. lib. 1. & Aphor. 22. lib. 5. cui idem est facultas, nostrum corpus gubernãs. Hic enim calor solus animal ab initio afformauit, posteà auxit, & vsque ad mortem enutriuit, & vt paucis finiam, hic calor est causa omnium operum naturalium. Neque aliud quicquam est natura animalium, quàm hoc calidũ innatum, secun

cundũ Hippocratis opinionẽ. Galenus in Aphor. 15. lib. 1. Idem initio libri 2. Facultatum naturalium: Quod semen prius erat, id cùm primum gignit & format animal, natura quædã fit. Idem initio libri 5. Symptomatum: Per naturæ vocabulum in hoc sermone intelligas velim, omnem qua regitur animal facultatem, siue illa à voluntatis nostræ imperio pendeat, siue non. Idem lib. 4. Vsus partium naturam vocat, naturam nutritoriam, & animam nutritoriam. Idem libro 2. ad Glauconem in sumpta à viribus indicatione, Calor natiuus vel est virtutum substãtia (vt summi tum Philosophi, tum Medici existimauerunt) vel si non hoc, saltem primum & maximè necessarium, ipsarũ instrumentum. Satietas &c. modum naturæ excedens, Aphor. 4. libri 2. Cibus præter naturam ingestus: Aphor. 17. libr. 2. id est, supra naturam & virtutem nos gubernantem. Eodem sensu ab Hippocrate & Galeno passim audimus naturam morbos exiguos per se sanare, carnem in vlceribus generare, vlcera glutinare, & cicatrice tegere, nos & cætera animalia, ad id quod conducit, impellere: ab eo quod noxium est, retrahere: humores coquendo discernere: crisi vel aliter expellere: & si rectè agat, & per loca conferentia vergat, vel sinendam, vel à Medico imitandã esse: sin minus, à motu suo reuocandam. & alia huiusmodi sexcenta. Quanquam hæc naturæ significatio cum priore tam est

affinis, vt interdum vix secernas, vtra sit accipienda, vt apud Galenum cap. 85. Artis medicæ, Optima natura quantum appetit, tantum etiam concoquit. Omne nimium est naturæ inimicum. Aphor. 51. lib. 2. Et fortasse est eadem re ipsa, sola ratione differens, aut si vis etiam, quo effectum à sua causa. Vnde Galenus in hunc Aphor. Natura, inquit, in elementorum commoderatione consistit. Facultatum item substantia in animalibus & plantis, & cæteris corporibus in certa quadã tẽperie ex 4. qualitatibus consistit, Galenus lib. 1. Facul. nat. & li. 1. Simpl. Hoc significato intelligere poßis, sanitatem esse secundũ naturam: morbum esse præter vel contra naturã: Naturam tribus constare partibus, seu substantiis, spirituosa, verè solida, carnosa.

Natura pro deo seu ratione diuina.

Natura est deus, seu diuina ratio, toti mundo, & partibus eius inserta: vt cum à Galeno in libro de Vsu partium dicitur, Natura rerũ parens & opifex: Natura nihil frustra facit, vtilitati & pulchritudini partium prospicit, proportiones obseruat, patiendi promptitudinem vitat in partibus nostris, naturæ iustitia, prouidentia, solicitudo, industria, sagacitas, sophisma, ars, miraculum, scopi in partium corporis nostri constructione. Et vbi contra Mosen disputat lib. 11. de Vsu partium. Natura excrementis instrumenta instituit, & instrumentis facultates inseruit, quibus incitata, quædam ad se trahunt excrementa,

quæ

quædam aliis ea transmittunt, quædam eadem propellunt, primo libro Sanit. tuendæ.

Natura est prima ætas, & prima in vtero conformatio: vt, Natura crassus, vel gracilis. Aph. 44. lib. 2.

Natura est forma corporis: vt Hipp. 1. Epid. Maximè moriebantur, quibus natura vergebat ad phthisim. id est, corporis forma, scilicet pectus angustum. Est enim vbi & hanc nominant naturam. Gal. Aph. 34. lib. 2.

Natura est essentia: vt, Morbi natura, initio lib. 3. Methodi, & alibi passim.

Alias naturæ significationes etiam Medicis interdum vsurpatas, prudens omitto, ne sim longior: tu si voles, adscribito.

TEXTVS HIPP.

QVi de natura humana vlteriùs, quàm ad Medicinam pertinet, disputantes audire consuerit, ei hunc sermonem audire commodũ non est. Neque enim in totũ, aërem, dixerim hominem esse, neque ignẽ, neque aquam, neque terram, neque aliud quippiam. quia non vnum in homine esse apparet: sed hæc iis quę volent dicere permitto.

Commenta. Galeni.

7. QVantum ad ſeriem hãc dictionum attinet, haud adeò fieri poſſe videbitur, vt manifeſtò autoris ſententiam intelligas. Accuſat enim eos qui diſputationem de natura vlterius abducunt, quàm Medicina poſtulet. Vlterius autem abducere, aliquis poterit intelligere illos, qui ignem, aquam, aërem, & terram, hominis naturæ elementa eſſe dictitant, ſi non miſceant ipſa: item illos, qui elementum vnũ aliquod ponunt. Quorũ priorem ſententiam prompta imaginatione: ſecundam verò exacta magis cõſideratione percipimus. Nam qui corpora noſtra ex igne, terra, aqua, & aëre inuicem temperatis cõſtare arbitrantur, ab iis iniquè poſtulabit aliquis, vt ſecernant oſtendendo in nobis aquam aut ignem, aut terrã, aut

Duplex de elemẽtis opinio falſa.

aut aërem, aut si nõ ostendunt, conuinci dicat. Simile enim hoc est, ac si voles in medicamento tetrapharmaco, vel cerã, vel picem, vel seuũ, vel resinam puram syncerámque ostendi: aut iis qui nequeant ostendere, nõ concedas ex his ipsum esse cõpositum. Nam dum quatuor cótemperari dicuntur, nullum ex ipsis syncerum esse ostẽditur. Possis igitur ambo in proposita oratione intelligere. Verùm in iis quæ mox dicentur, secundum ab autore adstrui videtur. Et (si quis animum diligẽter aduertat) etiam hac ipsa oratione, vbi inquit, Neque enim hominem in totum aërem esse dixerim, non hoc dicit, quòd non sit omnino in nobis aër: quemadmodum neque quòd ignis, vel aqua, vel terra, sed quòd nõ in totũ sit, quod Græci ἐν πάμπαν dicũt: qua dictione significa

Tetrapharmacum, basilicõ Paulo dicitur, ex horum æqua portione.

fica

ficatur [Græcum] illud, μὴ παντελῶς (hoc eſt, non omnino) non [autem illa dictio] μηδόλως, hoc eſt, nulla ex parte. Neque enim res, de qua diſputamus, per dictionem πάμπαν, tollitur omnino, ſed quod in ea abſolutum eſt, & miſturæ expers, comminuitur. Quin & Homerus in eo ſignificatu, voce πάμπαν vti videtur, in quibus ſcribit,

ὀυ δ' ὅτι πάμπαν
Ἤθελε λαὸν ὀλέσαι ἀχαϊκὸν ἰλιόθι πρό.

id eſt,

Non quia Græcos
In totum voluit ſub Troiæ perdere muris.

Apho.19. lib.2. Item Hippocrates ipſe quum ait, Morborum acutorum ὀυ πάμπαν, id eſt, non in totum ſecuræ ſunt prædictiones, ſiue ad ſanitatem, ſiue ad mortem. Etenim Poëta ſcribit, Iouem in gratiam Thetidis, magnam Græcorum cladem velle moliri,

liri, non tamen omnino ipſos extinguere. Hippocrates verò multas ſanè prædictiones firmas eſſe dicit,(vt in commentariis in librum Prognoſticôn oſtendimus)non tamē omnes,pręſtat intelligere.Quod etiā ſubſequentibus declarat, Hippocratem non concedere iis, qui aërem ſolum humani corporis eſſe elementum dictitant, quemadmodum neq; his qui terram ſolam,aut aquam,aut ignem.Neque enim vnū aliquod horum eſt,ſed omnia elementa.Proinde etiam dictionē ad finem orationis poſitam,quum ambigua ſit,in eo ambiguitatis genere,quod ex diuiſione & compoſitione naſcitur,ſatius eſt diuiſim legere, vbi inquit, Græco ſermone [ὅτι μὴ φανερόν ἐστιν ἓν ἐὸν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ] hoc eſt,quoniam non vnum in homine ens apparet. In qua ſententia ἓν ἐὸν, non

Ambiguitas ex vocis ἐνεὸν, ſiue ἓν ἐὸν diæreſi & ſyntheſi nata.

non(vt priorem interpretationem celebrantes censent)vna est orationis pars,quæ ab aliis Græcis duabus syllabis effertur,ἐνὸν, ab Ionicis tribus,ἐνεὸν:verùm duæ sunt orationis partes,prior nomen monosyllabum,vt cùm numerando dicimus, ἓν, hoc est, vnum, duo, tria:altera, quam nos quidem ὂν,id est,ens dicimus: Iones autem duabus syllabis ἐὸν.Ostendetur enim in subsequentibus Hippocrates refragari nō iis qui putant singula quatuor elemētorum in corpore contineri, sed iis qui vnum duntaxat ex ipsis,naturā hominis esse arbitrantur.Quomodo igitur,inquies, vlterius, quàm medicina postulat, disputatio hæc procedit, in qua vnum quodlibet elementum nonnulli naturam hominis esse statuunt?quoniā(vt ipse paulò pòst dicet) hanc opinionem sequi

Si homo vnico elemento cōstaret,non doleret: & si dolere concedas,vnicū esset re-

ſequitur, nunquam hominem dolere: & ſi quis hoc conceſſerit, vnũ etiam remedium eſſe. Sed dolere & curari videtur multifariàm: eóque falſa planè eſt opinio. Inſpiciamus igitur ſingula iam dicta, quomodò ipſa in ſubſcriptis verbis καταχονιάζει. Neque enim πάμπαν, hoc eſt in totum, dixerim hominem eſſe aërem, neq; aquam, neq; terrã, neq; aliud quiduis: quia vnum in homine eſſe nõ apparet: ſed iis, quibus hæc libet dicere, permitto. Artemidorus cognomento Capito, Hipp. libros in lucem edidit: quæ editio nõ ſolùm apud Adrianum Imperatorem in pretio eſt habita, verùm etiam nũc admodum à multis ſtudioſè affectatur, probatúrque: ſicut & ea, quam Dioſcorides ipſi coætaneus inuulgauit. Multa igitur vterq; tranſcribendo corrigens, veteres ſcriptu-

medium: quod falſiſsimum eſt. Nam multiplex morbus eſt: & multiplex ſanatio.

ras immutauit, quas ſolas norunt, qui Hippocratis libros interpretati ſunt. Capito autem quum pleraque alia, tum hanc modò propoſitam orationem immutauit, hunc in modum ſcribens, οὔτε γὰρ τὸ πᾶν ἠέρα λέγω τὸν ἄνθρωπον εἶναι, οὔτε πῦρ, οὔτε ὕδωρ. id eſt, neque enim in totum aëꝛem dixerim eſſe hominem, neque ignem, neq; aquam. Quia enim neque librum viri veteris inuenit, qui terram ſolum elementum eſſe diceret, neque apud eos viros qui maximè huiuſmodi hiſtoriam pertractauerunt (puta Peripateticos) huius opinionis autorem quēquam prodi: * lectionem audacter immutauit. Satius autem erat increpare eos, qui contentiosè inueſtigarunt, quis eſſet vir, qui terram ſolam elementum opinatus ſit. Perinde enim hoc eſt, ac ſi quæras, quis erat qui manū

* *Sublata videlicet clauſula οὔτε γῆν, et τὸ πάμπαν in τὸ πᾶν commutato.*

manum luxatam ſupinam deligari voluerit: & quis ille extiterit, qui calcanei deligaturam aliter quàm Hippocrates, fieri præcepit: quis rurſus, qui clauiculam, aut quis qui fracturas cum vlcere coniunctas in ipſo quidem vlcere non deliget, in vtraque autem ipſius parte deliget: aut quis in adurendo humeri articulum, non in quibus conuenit partibus cruſtas induxit: aut qui erant, quos in oratione de ſpinis dorſi accuſat. Multa enim id genus Hippocrates & in opere de fracturis, & de articulis eſt perſecutus: nunc quaſi vno, nunc quaſi multis errantibus: quemadmodum in opere de Victus ratione in morbis acutis, ſimul multos Medicos accuſans, hunc in modum ſcripſit. Noui Medicos longè aliter, quàm

Quæſtiones inutiles vitandæ.

Hippo. de fracturis.

Scrupuloſius inquirendi non ſunt, qui è doctis ſcriptoribus erraſſe dicuntur.

Diatrita rios damnat: in quos & Galenus lib. 8. Method. inuehitur.

conuenit, facere. Volunt enim omnes ſub morborū initiis, vbi homines aut duos, aut tres, aut etiam plures dies fame cruciauerint, ita iam & ſorbitiones & potulenta offerre. Qui igitur fuerint, qui ita victus rationem tradebant, oſtendāt nobis interpretes: qui rurſus erant, qui pituitam ſolam eſſe hominē arbitrarentur: qui flauam bilem: aut qui atram bilem hominem eſſe iudicabant: Nam inferius in hoc ipſo de natura hominis libello, eſſe nonnullos ait, qui ſic opinati ſunt. Quare præſtiterat interpretibus, dixiſſe, quòd forſam omnes hi ſuas ipſorum opiniones ne ſcriptis quidem mandauerint. Rurſus fieri potuit, vt ipſi conſcripſerint, ſed libri interciderint: nam hoc pluribus de cauſis fieri videtur. Nōnulli enim qui ſuſciperent ipſorum diſciplinam,

Cauſæ cō plures, cur veterum multorum doctrina ſcriptáve ad poſteritatē nō peruenerint.

plinam, non habebant. Nonnulli verò libros, dum viuerent, non ediderunt: deinde mortuis ipsis vnũ aut alterum exemplar, quod supererat, periit. Iam potuerunt etiã, quia scripta ipsorum in pretio nullo erant, negligi, & temporis spatio prorsus interire. Quinetiam inuidi quidã aut supprimunt, aut omnino abolent veterum libros. Sunt qui id faciant, vt quæ in eis sint tradita, sua esse dictitent. Sed quid mirũ est, eorum libros, qui alienas opiniones literis prodiderunt, perire, quum etiam apud Athenienses nõnulli inueniantur, tum Comici, tum Tragici Poëtæ, magna celebritate operum commendati, quorum fabulæ non amplius supersint? Vt enim alias vniuersas causas omittam, duarum duntaxat, quæ Romæ nuper acciderunt, meminero. Sæpe con-

Celeberrimorũ scriptorũ libros incẽ-

dijs et terremotibus, Romæ perijsse, Gal. initio Adm. anat. Sabini, Pelopis, Rufi, bonorum in Hippocr. cōmentariorū paucos superesse Gale. ait in ordine librorū suorū.

flagrata incendio templa, ſæpe terræmotibus collapſa, aut alia de cauſa, fecerunt, vt non pauci libri interierint. Perperam igitur Capito auſus eſt antiquam lectionem abrogare, ita vt ne hoc quidem adiecerit, fieri potuiſſe vt primus librorum ſcriptor errauerit, pro alio ſcribens aliud. Male itē interpretes quidā de Xenophane mentiti ſunt: quemadmodum & Sabinus, ſic ad verbum ſcribens: Neque enim in totum aërem dico hominem, ſicut Anaximenes: neq; aquam, vt Thales: neque terram, ſicut alicubi Xenophanes. Nullo enim in loco ſic pronuntiaſſe Xenophanes inuenitur. Quinetiam Sabinus ipſe ex ſuiſmet verbis mentiri perſpicitur, non præ inſcitia in errorem prolapſus: alioqui certè librum, in quo hæc pronūtiauit, nominatim pro-

tuliſſ

tulisset. Nũc autem sic scripsit: Neque terram, sicut quodam in loco Xenophanes. Theophrastus autem in naturalium opinionum compendio, Xenophanis opinionem, si ita haberet, conscripsisset. Ac tibi licet, si historia de his prodita te oblectat, Theophrasti libros perlegere, in quibus naturales opiniones compendiosè perstrinxit: quẽadmodum rursus si veterum Medicorum opiniones voles discere, integrum tibi est Medicinæ contractionum libros euoluere: qui sanè Aristoteli adscribuntur, sed à Menone eius discipulo scriptos esse, pro confesso habetur: quare etiam nonnulli hos libros Menonios appellant. Cõstat autem quòd & Menon ille, inuestigatis diligenter veterum Medicorum libris, qui ipsius tempore adhuc

Epitome Medicinæ à Menone scripta.

ſupererant, opiniones ipſorum inde collegerit. Eorum verò qui iam prorſus interiiſſent, aut ſuperſtites quidem eſſent, ſed non in lucem editi, ſententias haud potuit perſcribere. In his itaque libris haud inuenias vel ab vno proditum, flauam bilem, aut nigram, aut pituitam, hominis naturæ eſſe elementum: ſanguinem verò etiam qui Hippocrati ſucceſſerunt permulti, ſolum nobis ineſſe arbitrati ſunt, quòd prima generatio noſtra ex ipſo fiat, mox in vtero incremētum, deinde in lucem editorum abſolutio. Sed Hippocrates paulò pòſt ſcripſit, tanquam nonnulli ſint, qui & pituitam & bilem, hominem eſſe arbitrarentur, non ita ſcripturus, ſi non quidam fuiſſent, vel ipſius tempore, vel ante ipſum, qui ſic opinarentur.

An ſanguis, & vter ſanguis noſtra ſit natura pòſt dicetur abundé.

SCHOLIA.

PHilosophi & Medici celebres falsas aliorum de re proposita opiniones primùm rationibus confutant, & euertunt: deinde suã pronuntiant, & demonstrant sententiam. Id quod Aristoteli, Hippocrati, Galeno consuetissimum est: quia syncerum est nisi vas, quodcunque infundis, acescit. Quomodo bonus agricola herbis infelicibus & noxijs agrum antè expurgat, quàm ipsi sementem bonam committat: alioqui infelix lolium & steriles dominentur auenæ, & zizania seges obruatur. Reprœhendit autẽ Hippocrates primùm Philosophos, in communibus mundi & rerum omnium elementis errantes. Deinde Medicos de hominis, & cæterorum animalium sanguine præditorum elementis, id est, quatuor humoribus, malè opinatos. Quos qui audire consueuit, non est idoneus disputationis huius de natura humana auditor: quia falsa secta imbutus, eíq; vel ob consuetudinem addictus, nostris demonstrationibus non credet, sed eis quantumuis veris vel aures occludet, vel repugnabit.

TEXTVS HIPPOC.

VIdentur autem mihi non rectè sentire, qui huiusmodi affirmant. Nam sententia eâdem omnes vtuntur: dicunt autem non eadem,

Idē cōclu-dunt hi, ſcilicet, omnia eſ-ſe vnum, ſed id vnū nō eſt idē omnibus. Nam eſt huic ignis, illi aër, &c.

ſed ſententiæ eundem inferunt epilogum. Quippe aiūt, vnū eſſe quod eſt, & hoc eſſe tum vnum, tum omne, hic ignē, alius aërem, ille aquā, alius terrā: tum ſuæ quiſq; orationi teſtimonia & indicia quę adducūt, nullius ſunt pretij. Quòd enim in vnam omnes ſententiā deſcendunt, verbis autem diſcordant, id ipſos quæ profitentur, ignorare arguit. Cognoueris autē hoc potiſsimùm, ſi ipſorum controuerſiis interfueris. Nam quum hi viri inter ſe contendunt, nunquam ter ordine idem homo in diſputando fit ſuperior, etiam corā iiſdem auditoribus, ſed nunc hic vincit, nunc ille, cuicunq; contigerit lingua potiſsimùm fluxilis, turbæque accommodata: etſi æquum eſt, eū qui rectè ſe de rebus ſentire pronuntiat, vt rationē ſuam ſemper præſtet ſuperiorem, ſi qui-

dem

dẽ verè ſentiat, & rectè pronũtiet. Verùm mihi videntur hi homines, nominibus dum diſputant, præ inſcitia ſeipſos ſubuertere, Meliſsi verò ſententiam reſtituere. De his igitur dicta iam mihi ſufficiunt.

Comment. Galeni. 2 -

VErba facit, tanquam cum ſcientibus ea, quæ proferunt ij, qui elementum vnũ ſtatuunt. Nam qui ignem eſſe elementum affirmant, ex hoc alia generali volunt denſato, coacto, cõcretóq;: ita vt ſi modicè concreuerit, aërem generet: ſi amplius, aquã: ſi abſolutiſsimè & plurimùm, terram. Qui aquam, quíque aërem ponunt elementum, pari modo ex concretione & fuſione illorũ alia procreari tuentur. Concretam ſiquidem aquam, terram gignere dicunt: fuſam, aërem: ſicut & aërem concretum, aquam: *Ratio ponentium vnicũ elementum.*

fuſ

fuſum, ignem. Quare ex mutua in ſe quatuor elementorũ mutatione, ratio orta eſt eorũ, qui vnũ quodlibet elementum eſſe ſtatuunt: atque ideo ſententia ipſos eâdem vti, diuerſa autem dicere ſcribit. Proinde manifeſtò hac oratione tota iis aduerſatur, qui hominem vnum quoddam ſolum ex quatuor elemẽtis eſſe autumant: aítque ipſos aberrare. Nam quia nihil demonſtrant, *ſummè probabilis oratio ipſorũ extiterat: vnum ſiquidem quatuor elementorum eſſe hominem, non tuentur, aſtruúntque? *Meliſsi verò ſententiam erigunt, probántque: qui ſanè etiam eſſe vnum elementum exiſtimat, non tamen ex quatuor illis, aëre, terra, aqua, igne. Videtur autem vir hic conſyderaſſe ſubſtantiam quandam communem, quatuor ſubiectam elem

** πιθανὸς habet Græcus codex: ſed ἀπιθανὸς legẽdum, vt ratio docet & Commentarius ab hoc tertius.*

**Meliſsi opinio c. 3. libr. 1. Phyſicor.*

elementis, non generatam, incorruptibilem, quam posteri ipsius Græcè ὕλην, id est, materiam appellarunt: non tamen perfectè id potuisse ostendere. Hanc igitur ipsam substantiam nominat vnũ, & omne. Verus autem nequaquã hic sermo est. Non enim illud vnum est solum principiũ corporum, quæ generationi & corruptelæ subiiciuntur, quemadmodum Melissus opinatus est: sed præter id qualitates quatuor, frigiditas summa, siccitas, caliditas, & humiditas. *Nó tamen hæc elementa sunt, vel aliorũ, vel hominis naturæ, sed principia. †Hoc autem apud veteres cófusum erat: vt quibus ne in mentẽ quidem peruenerat principij, & elemẽti differentia, eò quòd potuerint vti etiã in principiis elemẽti appellatione. *Verùm duæ res sunt, manifestò in-

*Primæ qualitates 4. principia sũt & materia rerum nõ elementa.

† Principiũ & elementũ de re eadem confundebant veteres.

*Elemẽti & principij differentia.

uic

Elementũ est pars minima rei, quam constituit Gal. in elementis.

uicem differentes: altera ſanè eſt minima totius particula: altera verò, in quam diuidas intellectu ipſam hanc particulam minimã. Etenim ignem ipſum non licet in duo corpora diuidere, & temperatũ ex illis oſtendere: quemadmodũ neq; terram, aut aquam, aut aërem: conſiderare tamen poſsit alteram eſſe eius quod mutatur, ſubſtantiam: alterã, ipſius mutationẽ. Non enim idem eſt, corpus quod mutatur, & mutatio quæ ei accidit. Siquidem quod mutatur, ſubiectum eſt: mutatio verò ipſius ex qualitatum viciſsitudine contingit. Nam quum ſumma ei fuerit innata caliditas, ignis efficitur: ſicut & aër, vbi ſummam humiditatẽ acceperit. Simili modo terra fit, vbi illud ſubiectum ſecundum ſuam ipſius naturam qualitatis expers, omnem in ſe receperit ſiccitatem

tem

tem ſine calore:aqua verò, quũ humiditatem. Etenim de primo frigido quæſtio non exigua oborta eſt, quæ quum ad Medicæ artis opera nihil conferat, non eſt vſui: quippe vtilitas eſt in diſquirendo, vtrum corpus hominum ſimplex ſit, an ex quatuor ſimplicibus compoſitum, vt & Platonis verba declararũt, & nos in medẽdi methodo ſtatim inter initia docuimus. Verùm de hoc etiam poſtea dicetur. Nunc in memoriam reuocabo, quomodo ſupraſcripta oratione aduerſatus ſit iis, qui vnum aliquod ex quatuor hominem eſſe, non iis qui quatuor aſſeuerant. Melior itaq; lectio meritò diceretur in prima ſententia, quæ primam ſyllabam dictionum, ἕν ἐὸν, hoc eſt, vnum exiſtẽs, in pronuntiatione adſpirat. Quòd enim nõ vnum ſit, ſed plura hominis natur

Quod elementũ ſit ſummè frigidũ ambigitur.

Vbi etiam verba Platonis prædicta declarantur.

Corpora Hippocrati conſtãt 4. elementis nõ ſynceris in corpore, ſed per tota miſtis.

turam constituentia, Hippocrates ostendit, non tamen quòd vllum sit ex quatuor elementis syncerum in corpore. Neutiquam enim id dicũt principium opinionis huius principes: vnum verò aliquod præter quatuor, quod est ex ipsis compositum enuntiant: sicut tetrapharmacum medicamentum, neque ceram, neque picem, neque resinam, neq; adipem, sed vnum quoddam aliud præter hæc, quod ex omnibus contẽperatis prouenerit. * Porrò quũ hæc rursus opinio duplex sit (nonnulli enim quatuor qualitates solas per totas inuicem contemperari, nonnulli verò substantias pronũtiarunt) Peripatetici sanè prioris opinionis autores: secundæ verò, Stoici habentur. † Præterea ante hos Empedocles corporum cõpositorũ naturam ex immutabilibus

** Elementorũ substãtias misceri totas in rebus Stoici volunt: qualitates solas Peripatetici. Vide Gal. initio Facul. naturalium.*

† Empedoclis de elementis opinio.

qua

quatuor elemẽtis generati arbitratur, ita primis illis inter se cõmistis, vt si quis leuigata exactè & in puluerẽ redacta æruginẽ, calcitidẽ, cadmiam, misy, ita miscuerit, vt nullũ ipsorũ sine altero posit contingi.

SCHOLIA.

QVi ignem naturam rerum, & elementum vnicum statuunt, hi aërem, aquam, terram ad rerum generationem concurrere nõ negant, sed hæc negant esse elementa, & corpora simplicißima, cùm ex igne fieri illa autumẽt. Similiter alij, qui vnum aliquod ex reliquis elementis solum rebus subijciũt: reliqua nostra elementa ad generationẽ recipiunt: nõ tamen vt elementa, sed corpora ex suo quæq; elemento prodeuntia, vt per fusionem à calido fiant calida, ignis, aër: ex frigidis, aqua, terra: contrà per concretionem à frigido hæc frigida ex illis calidis, adiuuantibus alijs qualitatibus, à me in elementorum natura dictis.

TEXTVS HIPPO.

AT Medicorum nonnulli dicũt hominẽ esse sanguinẽ solũ, alij bilem esse affirmant, aliqui pituitã.

Comment. Galeni. 3 -

QVum ſuperiori oratione aduerſus Philoſophos egiſſet, qui aut ignem ſolum, aut aquã, aut terram, aut aërem, naturam corporis noſtri eſſe cenſent, etiam ad Medicos digreſſus eſt, propoſita ſerie, oſtendens ſimiliter illis etiam hos aberrare, qui arbitrãtur hominem aut ſolum eſſe ſanguinem, aut bilẽ, aut pituitam. Manifeſtò igitur iam diſtinctũ eſt, quod in prima omniũ oratione ambiguũ eſſe videbatur: quòd non iis, qui quatuor elementa ponũt, ſed illis, qui vnũ aliquod ſolum ex ipſis, contradicere ſemper apparet. Cæterum relinquitur hîc opinio quædã Medicorũ, abſurditate Meliſsi placito reſpondẽs: eorũ ſcilicet, qui dicũt hominẽ eſſe vnũ quod dum mutatur, vnumquodq; eorum, quæ dicta ſunt, efficitur.

Bilis nomine hîc vtraq; flaua & atra intelligitur.

SCH

SCHOLIA.

EOdem modo, qui Medici vnũ aliquẽ solum ex quatuor humoribus animal esse statuũt, ex eóq; conformatũ, reliquos humores ad corporis generationẽ concurrere non negant: sed primos esse negant, & natos affirmant ex suo cuiq; humore elementari, caloris aut frigoris beneficio, vt in elementorum trãsmutatione nunc diximus.

TEXTVS HIPP.

HI quoq; omnes idem cõcludũt. Nam vnũ esse affirmant, quod vnusquisq; ipsorum volet nominare: atq; hoc vnũ quũ sit, mutare speciẽ & potentiã, quũ à calido & frigido cogitur, fieríq; dulce, amarũ, albũ, nigrum, & omnifarium. Mihi verò neq; hæc ita habere videntur.

Comment. Galeni. 4

MEdicos etiam ait, qui humorẽ vnũ solũ secundum naturam esse tutati sunt, idem inter se, quod Philosophos concludere, indicãtes vnũ hunc humorẽ, quẽcũq; singuli illi statuũt, mutari in alios. Quę ve-

rò adſtruens ſuã quiſq; opinionem aſſumpſit, nullũ ex quatuor humoribus ſecundũ naturã eſſe declarãt, ſed loco ipſorũ alium quendã prio rem, ex cuius mutatione hi fiant: dogmatis eiuſmodi ſunt, quod in medica ſpeculatione nequit cõſiſtere, quemadmodũ neq; Meliſsi ſententia in Phyſica. In quibus igitur dicunt, vnum hoc mutari, ſi à calido & frigido cogatur, fieríque dulce, amarũ, nigrum & album: nullum ex his quatuor dicere illi vidẽtur: quibus contradicens profert id nõ ſecũdũ naturam eſſe, ſed aliud quippiam quod in hæc mutatur. Dulcẽ enim ſanguinem, amarã verò flauã bilem, albam pituitam, nigrã verò atram bilẽ, bona ratiõe dicta eſſe, in quæ vnũ illud degenerare inquit, ſi à calido & frigido cogatur. Quod autem ad finem orationis adiectum
eſt

est καὶ παντοῖον, id est, & omnifariũ, sanies in difficilibus morbis oboriẽtes indicat. Apparet enim & æruginosa & fusca bilis (quam vocãt) ἰσατώδη quod isatidis herbæ id est, glasti colorẽ fuscũ referat: & quædam rubra & porracea: aliæq; nonnullæ nominis indigæ, præsertim vbi morbus fuerit putridus.

Hæc etiã li. de atra bile.

SCHOLIA.

Qui animal sanguinẽ syncerũ esse aiunt, ex eóq; vnico, ceu elemento, conflatum, cùm reliquos humores etiam sensu manifestos esse in corpore negare nõ poßint, eos ex sanguine syncero per calorem aut frigus, qualitates actiuas, transmutato fieri autumant. Vt scilicet frigore sanguis fiat pituita alba, dulcis, vel alterius saporis particeps: humor melancholicus, niger, acidus: calore autem fiat bilis flaua, vitellina prasina, æruginosa & amara: aut bilis atra, acris. Harum autẽ transmutationũ vt posterior à calore fit quotidie, ita prior vix in viui animalis corpore fieri poßit: præsertim quæ est in sanguinis ad pituitam reditu. Sanguis enim vt dulcia reliqua, à calore fit moderato: pituita à remisso: bilis flaua, vt amara omnia: bilis atra, vt acria omnia:

ab immodico. Gal.lib.2.Facult.nat.Eodẽ modo, qui pituitam, aut bilem alterutram esse animal statuunt, eam in alios humores se calidiores, si qui sunt, calore trãsire: se frigidiores, frigore mutari existimant. Cur verò sanguini addidi syncerum, postea Galen.commentarius te docebit. Vnusquisq; autem humorũ 4. formam mutauerit, si calore aut frigore in humorẽ aliũ transierit: & facultatem quoq; mutauerit cũ temperamento. Nã cùm sanguis (verbi gratia) erat, calidus erat, & humidus: cùm pituita factus est, frigidus & humidus: cùm bilis alterutra, calidus & siccus, magis & minus euasit. Eodẽ modo in mutua aliorum humorũ, secundum alios trãsmutatione. Neq; humor in alium transmutatus, formam eius & facultatem tantùm recipit, sed & consistentiam, colorẽ, odorem, saporem, leuitatẽ, & qualitates cæteras: vt ex sanguine bono, crassi & tenuis medio, rubicundo, odorato, dulci, leuiculo, fit illis pituita crassa, alba, inodora, vel graueolẽs, dulcis, insipida, acida, salsa, grauis. Ex eodẽ, bilis flaua, amara, leuißima: bilis atra, acris, grauißima. Eodem modo factos ex alijs humoribus alios, totam eorũ naturam induere existimãt, in quos transeunt, priore relicta. Duos autẽ humores à sapore vocauit, dulce sanguinẽ, amarum bilem flauam: reliquos duos à colore, album pituitam, nigrum, atrã bilem, quòd his nominibus facilè noscantur naturales hi humores, licet etiam

etiam bilis flaua dici poterat: sed quia eius etiam naturalis color est multiplex, nec semper est flaua, sed interdum pallida, interdum rufa, semper tamen est amara: vt pituita semper alba, si naturalis est, non tamen semper dulcis, sed etiam insipida, & interdum acida: ob id illam à sapore, hanc à colore appellauit.

TEXTVS HIPP.

MEa verò sentẽtia, si homo esset vnum, nunquam doleret. Neque enim esset, à quo dolorem perciperet, si homo vnum foret. Si verò dolebit, necesse est etiam remedium vnum esse.

Commenta. Galeni.

SVperius rationes ipsas repræhẽdebat, quas qui hominẽ vnũ esse arbitrantur, adducunt: indicans nõ solùm demõstrationis expertes, sed etiam † improbabiles esse. In præsentia opinionem illorũ subuertit, qui hominem vnum esse autumant. At idem non est, aut rationem pro-

† Hic locus emendat alium commẽtario ante hunc tertio.

ductam coarguere, aut opinionē, vt non veram, criminari. Quippe fieri poteſt, vt vera ſit opinio, non rectè autem à quibuſdam ſit defenſa, eóq; nō opinio, ſed hi qui ipſam tuentur, coarguendi ſunt. Nūc igitur relictis eorū rationibus, opinionem ipſam ſolā coarguit, oratione per ſe nō ſolùm validiſsima, ſed breuiſsima quoq; vſus. Si enim homo vnū eſſet, non doleret: quā ſententiā coarguere dixi etiā eos, qui elementa indiuidua, incompactilia, & minima ſtatuunt. Vnū nanque ſpecie etiā his autoribus eſt id, quod reuera eſt. Sic autē nominatum eſt primū corpus generationis, & corruptelæ expers: quandoquidem alia omnia ex illius compoſitione generationem capiunt. Naſcetur enim ex his opinio, generationem noſtrā in certa æternorum illorū corporum

Vt Anaxagoram & Democritum.

rum

rum compoſitione cõſtituens:quẽadmodum Hippocratis placitũ in quatuor elementorum temperatura, quod Ariſtoteles & Stoici admiſerunt. Quòd autem ſi vnũ ſimplex elementũ eſſet, nõ doleret corpus ex huiuſmodi elemento cõſtructum, indiciũ eſſet, ait, nullũ aliud exiſtere ſecundum, quod in ipſum poſsit agere. Nõ enim iam fieri poteſt, vt vnum illud corpus à ſeipſo patiatur. At ſi etiam aliquis dolere ipſum conceſſerit, ex ſe patiens, remedium ſimplex erit. Quum enim multa in eo non ſint, multos curandi modos eſſe non licet.

Hippocratis opinionem de elementorũ 4. miſtione ad generationẽ rerũ, recipit Ariſtoteles & Stoici.

SCHOLIA.

HAec atque proxima libri huius pars propè ſola declaratur fuſiſsimè à Galeno libro de Elementis Hippocratis. Vbi etiam vim huius conditionalis ſyllogiſmi obiter declarat: & tria faciundo dolori omnino eſſe neceſſaria, impreſſionem ab alteratione ſubita, vel ſolutione conti-

nui in partem ſenſu tactus præditam, cuius à facultate animali fiat appræhenſio. Sub doloris autem nomine, voluptatem illi contrariam, morbos quoque & morborum ſanationem intellige. Eadem ratione Plato mundum (quia vnum eſt, & omnia) morbi & ſenij expertem dicit, in Timæo. In quibus verò libris abſolutam elementorum corporis noſtri cognitionẽ docuit Galenus: lege in libro de ordine librorum ſuorum.

TEXTVS HIPP.

NVnc autem multa habentur: multa nanque in corpore inſunt, quæ quum à ſe mutuò præter naturam calfiunt, refrigerãtur, ſiccantur, & humectãtur, morbos pariunt. Quare plures morborũ ſpecies, plura item remedia ipſorum habentur.

Commentar. Galeni.

SVperiore oratione eos qui hominem vnum eſſe dicunt (quod eſt idem, ac ſi dicas, compoſitorium ipſius elementum vnum eſſe) ex abſur

ſurditatibus quæ opinionem conſequuntur coarguit. Non enim doleremus vnquam, ſi nullum omnino ſecundum eſſet, quod vnū illud poſſet afficere: deinde etiamſi hoc donauerimus, remedium eſſet vniforme, nō multiforme. Præſenti verò ſententia expoſuit ea, quæ oſtenſurus eſt primariò eſſe, à quibus alia omnia procreantur. * Hæc autem ſunt calidum, frigidum, ſiccum, & humidum: quæ quum inuicem mediocriter fuerint temperata, animal ſanum eſt. † Quum autem ſe mutuò calfaciunt, refrigerant, exiccant, & humectāt, dolores generare ſolent, non vno curationis modo conſaneſcentes. Nonnulli ſiquidem ipſorum terminantur, ſi particulæ quæ dolent incaleſcant: nonnulli, ſi refrigerētur, aut ſiccentur, aut humectentur, deſinunt. Traditum de his

** Hæ qualitates primæ 4. pulchrè declarantur in Conſtitutione artis medicæ, & quæ has ſequūtur, mox dicendæ.*

† Alteratio ſubita à calido & frigido maximè

fuſ

dolorifica: à ſicco & humido per ſe parũ dolorifica.

fuſiſsimè eſt in opere de ſimplicium medicamentorũ viribus, & in medendi methodo: quanquàm nihil mali ſit, etiam nunc paululum aliquid dicere, quum manifeſtam habeam indicationem, nos à calido, frigido, humido, & ſicco dolere & curari. Quis enim non nouit dolorem oboriri, quum in hyeme vehementi quis foràs progredi tentauerit? quis, quum in æſtu vehementi? quis non dolet ſitiens? aut quis potu repletus? quum ſitis quidem fiat nobis ſicceſcentibus: repletio autẽ nimia contrariam diſpoſitionem efficiat. * Et inflãmationes, omnéſque tumores præter naturam dolorifici fiunt, interim à ſuperflua humiditate, in particulam influxa, interim quòd humores aut calidi prę ter naturam, aut frigidi exiſtant. Quinetiam curationes, corporum qui

** Dolent nobis tumores præter naturã ſolutione continui, per tenſionem à repletio*

quidem quæ nimia humiditate repleta sunt euacuatione peraguntur: eorum verò quæ magis quàm pro naturæ modo siccescunt, humidorum adhibitione: sicuti etiam qui ex perfrictione dolet, si excalfiat: qui ex immodico calore, si refrigeretur: ostensum verò à me est, etiam medicamenta omnia calefaciendo, aut refrigerando, aut siccando, aut humectando operari. Nam primariæ hæ qualitates sunt, & effectrices & alteratrices corporum, vt in primo de Elementis secundum Hippocratem explicauimus. Has autem sequuntur gustatrices facultates, quarum nomina sunt, adstrictio, austeritas, acerbitas, amaror, salsedo, acrimonia, acor, dulcedo, & vnctuositas. Item coloris qualitates versantur in albedine, nigredine, rubore, & consimilibus. Ta-

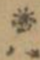
ne, aut alteratione subita, aut vtraque.

Aph. 22. lib. 2.

ctri

ctrices in duritia, mollitie, friabilitate, & lentore. Gustatoriis autem pares numero sunt & olfactoriæ: sed nō habent speciei nomina. Nam odorū in fragrātia & fœtore differentia est: hoc ipsum differentia cōuenienter putari queat, diciq; multas species consequi. Hæc sanè sermonis capita sunt: quædam ipsorum in libro de Elementis ex Hippocratis sententia compræhensa sunt, quædam in opere de Simplici medicina. Vulgus autem demonstrationes discere detractat: aduersatur autem iis quæ ignorat, promptius: è cōtrario studiosi & veritatis amatores faciunt, qui demōstrationes diligēter ediscunt, tardè autem ac inuiti contraueniunt.

Odorum differentiæ peculiaria nō habēt nomina, vt docet Theoph. toto propè libr. 6. de Causis plātarum.



SCHOLIA.

SIc legendum censemus in exemplari Græco, aut repetendũ, dolorifici fiunt, si tumores dolorifici cum Græco legas, ad excludendum indolentes tumores, vt œdema, scirrhum, gangrenã, spacelum: & qui etiam natura dolorifici, indolentes tamen sunt, quia partem occupant sensu tactus carentem, vt hepar, lienem, renes, pulmones, cerebrum, glandularum alterum genus, ossa, ligamenta, adipem. Nã hic de causis doloris agit, præsertim alteratione: nõ de causis phlegmones, aut alterius tumoris fluxione, præsertim de qua lib. 2. de Diff. febrium, & lib. Method. Inflammationes autem dixit, omnésque tumores, nõ autem, reliqui tumores, vel omnes reliqui tumores, quia inflammatio sicca & sine affluxu materiæ etiam dolorifica tumor non est.

TEXTVS HIPP.

CAeterùm mea quidem sententia, qui hominem sanguinem solum esse, & nihil aliud affirmat, is iure demonstrare deberet, † eũ non mutare speciem, neque omni modo variũ effici: aut si hoc minus poßit saltẽ tempus anni aliquod, aut vllã hom

† αὐτὸν μεταλλάσσοντα, *quod ad hominem*

refert: rectius in neutro ad ἄιμα, id eſt, ſanguinē referretur, qui mutat ſpeciē & in alios humores trāſit calore aut frigore, vt inichoras, ſeu ſaniē & varias bilis ſpecies.

hominis ætatem oſtēdere, qua homo vnũ exiſtens, ſanguis ſolus appareat. Veriſimile enim eſt, tempus ſaltem aliquod eſſe, quo id vnũ elementũ in ipſo appareat. Eadē contra illos pronuntio, qui pituitam, qui bilem, hominem eſſe aſſeuerāt.

Comment. Galeni.

HIc quoque adhuc contra illos agit, qui hominem vnum eſſe tuentur, quod per initia ipſum pro poſuiſſe dixi: ac primũ reprӕhendit eos, qui ſanguinē ipſum eſſe ferunt. Maximè enim cõueniebat (inquit) ſanos homines ſanguinem, citra vtranque bilem & pituitã, in corpore obtinere, ſi natura eſt ſanguis ſolus in corpore. Deinde verò etiã ſi admittatur, bilem aliquando & pituitam colligi, ætatem ſanè vnam aliquam aut anni tempus inueniri, quo ſanguis ſolus ſine aliis humoribus

ribus in corpore esset. Pari modo coarguit eos quoq;, qui hominem esse pronuntiant aut bilem, aut pituitam, hoc est * naturam esse hoc solum: putantes in hoc & ex hoc humore primam generationẽ prouenisse.

*Sustuli è Græco λατὰ, quod hic non cõuenit magis quàm linea ante sexta.

SCHOLIA.

SI animal esse sanguinem, vel pituitam, vel alterutram bilem arbitrati, aiunt id vnum formam & facultatem per calorem aut frigus mutare, vti prius docuit: cur hic affirmat illorum muneris fuisse, sanguinem vel alium humorem demonstrare, non mutare formam & facultatem, & cætera? Quoniam si nullã aliam rem esse animal existimabant, quàm sanguinẽ, vel aliquem ex humoribus, is humor in animali debebat permanere saltem per aliquam ætatem, vel anni partem, præsertim ipsi humori familiarem, vt sanguini adolescentiam, ver: pituitæ senectutem, hyemem: bili flauæ iuuentutem, æstatem: melancholiæ ætatem declinãtem, autumnũ. Quòd sanos homines dicit Gal. in commentario, videtur innuere elementum id vnicum fuisse in sanis, calore verò aut frigore in alios humores mutatum in ægris.

TEXTVS HIPPOC.

EGo ſiquidem quæcunq; hominem eſſe dixero, & ſecundum legem & ſecundum naturam in eo ſemper ineſſe ſimiliter, & in iuuene & in ſene, & frigido anni tempore, & calido demonſtrabo: atque ſigna neceſsitatéſq; edam, ob quas ſingula in corpore tum augeſcunt, tum contabeſcunt.

Comment. Galeni.

OStẽſurum ſe promittit elementa, quæ ab ipſo ſtatuũtur, *perpetuò in corpore contineri, & ſecundum ætates, anníq; tempora habere tum incrementum, tum contabeſcẽtiam, quod eſt imminutionẽ. Secundum legem quidem eſt, quod homines exiſtimant, & opinantur, quũ veteres ita nominare conſueuerint: ſecundum naturam autem, id quod ſecundũ rerum veritatem eſt.

** Perpetuò, id eſt, à vitæ initio ad mortẽ, & per omnia anni tẽpora.*

SCHO

SCHOLIA.

Ridiculus est, qui aliquid affirmat, quod demonstrare non poßit, id est, cuius fidem facere non poßit per rationem vel experientiã: quæ duo sunt fidei faciendæ apud omnes homines instrumenta. Demõstrationis enim omnis principia sunt ea, quæ sensui & intelligentiæ manifesta se exhibent. Inter quæ notiones de re aliqua omnibus hominibus confessæ & receptæ (aliàs enim principia iure non dicerentur) ad demonstrationem sumuntur, ceu axiomata quædam prima & indemonstrabilia, omnibus hominibus ob id confessa, quòd intelligentiæ euidentia sunt, & fidem facientia ex se, non ex alijs, neque per demonstrationem. Se igitur hominis elementa demonstraturum promittit Hippocrates, argumentis ex notione omnibus hominibus confessa sumptis, non rhetoricis, & verisimilibus, sed veris & necessariò concludentibus: adducturúmq; signa, quibus cognoscas vnumquemq; humorem (quæ hominis elementa ponit) singulatim augeri in corpore, & minui per anni tempora quatuor, & omnes ætates (sub contrarijs enim temporibus hyeme & æstate media: ver & autumnum: vt sub ætatibus extremis, medias intelligit, vt pòst patebit) ídque necessariò contingere ostendet. Cùm tamen ab aduersarijs vnicum humorem elementum statuentibus postu-

larit eum ostendi solum saltem vna parte anni, vel vna ætate. Signa autem humorum ex Tabulis nostris Semioticis colliges. Libellus Hippocratis de Lege mutilus videtur, & in quo pleniorẽ legis significationem desyderare possis: quam iterum explicat Gal. pag. 34. in principio, & in fine. Natura hic est rerũ veritas, quod hæc vbiq; sibi cõstet, vera & certa omnia faciat, nihil fucatum, vnde natiuum calorem, colorem, & alia permulta, pro vero, non acquisititio, non fucato, dicimus. Ars enim quãuis magna ex parte imitetur naturam, vt cap. 2. lib. 2. Physic. ait Arist. tamen nunquam assequitur, sed interdum mentitur: vnde artificialia medicamẽta, & alia quæ natiua esse possunt, damnamus ceu fictitia.

Natura rerum veritas.

TEXTVS HIPP.

PRimùm igitur necesse est, generationem ipsius non ab vno esse profectã.* Quomodò enim aliquid quod vnum est, generare aliud poterit, nisi alicui immistum fuerit?

** Hoc argumento vtitur Plato in Timæo de mũdi generatione.*

Comment. Galeni.

HIppocrates igitur semper ea quę manifestò apparent, sequitur: eóque nunc dixit, nihil ab vno

gener

generari, niſi aliud quippiã extrinſecus admiſceatur, atq; id temperaturæ ſymmetria cum ipſo conueniens. Nonnulli autem Philoſophi naturales appellati, haud ſcio quomodo opinionem abſurdã pronuntiare ſunt auſi, quæ omnem naturalem ſpeculationem euertat. Nã qui omne dicit eſſe vnũ, tollit oratione *vniuerſam generationem. Si enim vnũ exiſtit id quod natũ eſt, nõ erat priùs, ſicut neq; erit paulò póſt. Neque enim Thales, neque Meliſſus, neque Heraclitus prius erant, aut nunc ſunt. An igitur verè aliquis dixerit hos viros nõ fuiſſe? An fuerunt quidem, & annis non paucis ſinguli vixerunt, non erant autem quo tempore viuebant? An quòd eſſent ipſi illo tempore, concedemus: eos autem qui erant, non eſſe dicemus, quum eſſent? Atqui ſi eſſe

*Quin et medicinã, vt docet Galen. in Elemẽtis.

quis ipſos fateatur, fuiſſe quoq; fatebitur. Quomodo autē platanus, lapis, & leo non erant olim, generationem habentia & interitum. Si autē eſt generatio eius quod prius nō erat, neceſſariū eſt ipſam ex ſubſtantia quadā ſubiecta proueniſſe. Hanc autē videmus nō poſſe ipſam per ſe ſolam quicquam generare. * Nam ſtirpium ſemina humiditate & calore mediocri externo ad aliquid generandū indigent. Quòd ſi ſemen ſolū generare poſſet, nullius alterius externi auxilium requirēs, haud differret vel breuiſsimo tēpore generationē, ſed ſtatim pullularet. † Verùm ſæpe nō mēſem ſolum, ſed etiam annos haud pauca ſemina permanere videas. Non enim ex ſe tantùm generādi facultatē habent, ſed * externū quoddam præſidium poſtulant: quod non ſimpliciter & ſolum

Sol et ſemen gignūt, plātā, ſi humiditas adſit ad ſeminis corruptionem.

Nam finis eius eſt ſimile producere.

† Milium et panicū, quò vētinō perueniunt, condita annos centū durant.

** Calorē & humorem.*

ſolum tangat ea, verùm aliquã tangendo virtutem tradat, quæ intrò in totum quod tangitur, diſtribuatur. Si iam ſemen inter generãdum alterationem per totum ſubire videtur in arboribus, herbis, & cunctis ſtirpibus, multò magis in animalibus euidenter apparet, neq; ex maſculo ſolo, neq; ex fœmina ſine miſtione aliquid poſſe procreari.

SCHOLIA.

HIc locus in Philoſophos eſt ac medicos, vnicum hominis elementum, puta ignem vel aërem, &c. ſanguinem, vel bilem, &c. ſtatuentes. Hoc autem thema illis contrarium, & ex natura ſumptum, fuſiſsimè & apertiſsimè poſteà probat, vt hic verbis opus non ſit. Hanc etiam opinionem de vnico elemento, Ariſtoteles confutat libr. 1. de Generat. cap. 1. Quod autem alterius miſturam & coitum & ſeminum vtriuſque ſexus in animali miſtionem requiri affirmat, ad animalis perfecti & ſimilis gignentibus generationem, veriſsimum eſt.

Neque contra dogma hoc pugnat mola etiam ex sola muliere nata. Nā caro est informis, nō animal, neq; oua ὑπηνέμια, id est subuentanea, ex gallina sine galli coitu nata. Nam hæc imperfecta & ad generationem inepta sunt, cùm nō habeant germen galli semen, à quo esse debet mouendi & generandi initium.

TEXTVS HIPP.

DEinde neq; generant, nisi eiusdem generis quæ miscentur, sint, & eandem vim obtineant: neq; similia nobis effici poterunt.

Comment. Galeni.

NOn solùm ex vno generari aliquid non posse dicit, sed ne ex duobus quidem, nisi eiusdem generis sint quæ miscentur, hoc est, familiaritatem substantiæ habentia: *id quod manifestò apparet fieri in diuersi generis animalium generatione, quemadmodum in equis habet & asinis, vulpibus & canibus: nam ex horum mixtione generatur anim

** De his abūdè initiò libr. 3. de Vsu partium.*

animal, veluti ex duobus mixtum. Quæ autem naturam habent multùm inter ſe differentem, neq; ſi miſceantur, vnquam generare aliquid poſſunt. Porrò quod ad orationis finem adiectum eſt, Neque ſimilia nobis efficiantur: libri interpretes, ceu manifeſtum, prætereũt. Obſcurum autem eſt, aut non probè à ſcriptore interpretatum, aut à tranſcriptoribus vitiatum. Quod autem mihi videtur velle innuere, id eſt: etſi non ſimile ſpecie ſit animal alterum, quod alteri miſcetur, communionem certè quandam naturæ eſſe dicit. Non enim ſimilia * nobis effici poterunt, hoc eſt, non generatio ex congreſſu fieri poteſt animalis, iis quæ procrearunt, ipſum, ſimilis. Forſan etiam oratio non ſic habebat, Neque ſimilia nobis efficientur.

*Nobis id eſt, alterutri progenitorũ: enallage eſt perſonæ.

SCHOLIA.

Qvodlibet in quoduis non transmutabile, sed vt transmutantis cum transmutando aliqua sit similitudo, necesse est. c. 5. lib. 1. Physicorum, & fol. 3. pag. 1. de Partibus animaliũ. Ob id nec animalia cuiuscunq; generis, aut secũ, aut cum alio genere coëuntia semper generant. Sed quæ semen habent prolificum, & cum alterius semine quadantenus affine, illa generant animal eiusdem generis, si erant congenera: aut mistæ cuiusdam speciei, vel diuersæ ab vtroque parente, si erant diuersi generis: quod ostendit mulus ex asino & equa. Sic patre lupo gaudet, matre lycisca cane. Eadem vis in plantis apparet, quando non omnis fert omnia tellus, sed quibus plantis aut plantarum seminibus, vel surculis solum & cœlum est familiare, hoc est, humoris plantam nutrituri affinitas in tota substantia, quantitate, qualitate, & caloris huic plantæ familiaris modus. Quæ duo plantis generaturis sunt necessaria, etiamsi misceantur insitione aut inoculatione. Nam pyrus & pomus mistæ germinant, & fœcundam arborem vtriusq; nominis & naturæ participem constituunt, & quæ aliæ similia habent semina. Arbor Persica & Amygdala simul insita fructũ ambarum mediũ & participem producunt, & quæ nucleos habent quadantenus similes. Hæc autem differentia pomis,

mis, pyris, prunis, &c. inter ſe, ac in ſuo genere minus apparet, licet in alias pomi, vel pyri, vel pruni ſpecies tranſitur, in diuerſo genere arboris clarius naturæ commiſtio cernitur. Similitudinis fœtus cum progenitoribus cauſæ & exempla Plinius lib. 7. cap. 12. affert ex Ariſt. cap. 6. lib. 7. Hiſtoriæ animalium, & cap. 3. lib. 4. de Partib. animalium.

TEXTVS HIPP.

RVrſus nec generatio futura eſt, ſi nō calidum & frigidum, humidum & ſiccum mediocriter inuicem, & temperatè & æqualiter ſe habuerint, ſed alterum altero longè præpolleat, & valentius imbecilliori.

Comment. Galeni. 11

ANtea quidem dixit, non poſſe prolificam fieri generationem vllius, niſi quæ coëunt, eiuſdem ſunt generis: non tamen eorum quæ generis ſunt eiuſdem, congreſſus neceſſariò generat.

Porrò

Aphoris. 62. lib. 5. Porrò hanc orationem in Aphorismis integrè persecutus est, vbi inquit, Quæcunque frigidos densósque habent vteros, non concipiunt: & quæcunque præhumentes vteros obtinent, nó concipiũt: nam in his genitura extinguitur. Ad hæc, quæ siccos magis & ardentes. nam alimēti inopia semen corrumpitur. Quæ verò ex vtrisque temperamentum mediocre habent, fœcundæ fiunt. His verbis docet, quas ob causas mulieres steriles fiant. Indicat autem id etiam, quod hoc consequitur, de quo & nos alibi, & alij plerique ante nos scripserunt.† Innuit & Plato, quum diceret non exiguã esse artem, qua quis nouit & viros & mulieres temperamentum inter se conuenientes ad generandum coniungere. Quæ enim de vteri temperamentis dixit, ead

† Ἑλλήνων- τι.

eadem etiam de ſeminis temperatura intelligere conuenit: ſiquidem & hoc humidius eſt quàm conuenit aliquãdo, aut frigidius, aliquãdo ſiccius, aut ardentius. Familiare autem eſt ſicciori vuluæ humidius ſemen, humidiori ſiccius: quemadmodum & calidiori frigidius, frigidiori autem calidius. De quibus vberius in Libro de ratione procreandi liberos, pertractamus. Nũc ſatis eſt ſcire, quòd neque aliquid poteſt ex vno gigni, neque ex duobus, aut etiã pluribus coëuntibus, niſi familiaritas mutua ſit, & commoderatio quædam temperamenti, quæ ex coëuntibus perficitur, id generari poteſt.

Pulchra de cauſis fœcũditatis & ſterilitatis viri & fœminæ.

Hic liber deſyderatur.

SCHOLIA.

HAec pars à Gale. tum hîc, tum Apho. 62. lib. 5. abundè declaratur, & vera probatur non in animalium ſeminibus tantùm, ſed etiam piãtarum. Ex his enim quædam ſolo calidiore,

diore, alia frigidiore: item humidiore nonnulla, alia ſicciore gaudent: enecantur contrario, aut in eo prorſus non germinant. Cuius rei exēpla habes plurima apud Theophraſtum & Dioſcoridem. Quòd autem quædam priuatim corporũ viri & fœminæ diſſociatio ac diſsimilitudo, inter ſe ſit ſterilis: ſi verò cum alio alteruter iungatur, gignat, teſtimonium de Auguſto & Liuia profert Plinius lib. 7. cap. 13. vnà cum aliquot Ariſtotelis locis nuper citatis.

TEXTVS HIPP.

QVapropter quomodo rationi conſentaneum eſt, ab vno aliquid generatum eſſe, quum ne à pluribus quidē generetur, niſi probam temperamenti inuicem communionem ſortita ſint?

Comment. Galeni. 12

RElíqua huius ſententiæ ex prædictis ſunt conſpicua. Meminiſſe autem oportet nominis in ea dicti, *κράσιως*, id eſt, temperamenti, quod [Ionico more] *κρήσιο* protulit, quoniam primus, quorum memor

moria ad nos peruenit, Hippocrates elementa κιρνάννυσθαι, id eſt, contemperari docuit, quemadmodum & paulò antè oſtenſum eſt. Atque hac ratione differt ab Empedocle. qui ex eiſdem elementis, quibus & Hippocrates, nos, aliáque omnia corpora; quæ circa terrā ſunt, conſtare dicit, non tamen inuicem con temperatis, ſed per exiguas partes commiſsis, & ſe contingentibus. Quòd verò & hæc opinio ſimili modo coarguitur, quo illæ opiniones, quæ ſenſile corpus ex inſenſilibus impatibilibúſq; primis corporibus generant, in commentario de Elementis ex Hippocratis ſententia oſtenſum eſt: vbi etiam omnium ferè phyſicarum opinionum mentionem fecimus, quæ de primis principiis, aut elementis extiterunt.

Empedoclis error capi. 4. I. lib. phyſicorum.

TEX

TEXTVS HIPP.

QVum igitur talis & hominis & aliorum omnium natura sit, hominem † non ex vno conſtari elemẽto, neceſſariò colligimus, ſed ſingula quæ ad generationem conferunt, vim aliquã in corpore obtinere, qualem contulerunt.

† Μὴ ἓν εἶναι.

Comment. Galeni. 13

QVum Hippocrates prædixiſſet, niſi calidũ frigido, & ſiccum humido mediocriter cõtemperatũ ſit, corporum videlicet generabiliũ generationes haud poſſe fieri: nunc ſanè manifeſtò non hominis tantùm, ſed omnium etiam quæ generationẽ corruptionémq; corporis ſuſtinẽt, ex ipſis generationẽ eſſe pronuntiat. Nam ex calido, frigido, ſicco, & humido omnia creantur, eóq; communia omniũ eſſe hæc elementa: propria autem homi-

nis

nis naturæ, ſanguinem, pituitã, bilem flauam, & nigram. Quanquam ne hæc quidem propria rectè dixeris: vt quæ omniũ ſanguine præditorum animantium ſint cõmunia. Conſtat autem [cuilibet] & horum ſingula ex primis creata eſſe quatuor [elementis] † quæ à qualitatibus nominantes, humidum, ſiccũ, frigidũ, & calidum dicimus. Propria verò ſubſtantiæ ipſorum nomina ſunt, ignis, aqua, aër, terra. Neminem ſiquidem latet, elementa ſecundum ſimplices, & miſturæ expertes qualitates nuncupari: quum caliditas ſumma igni inſit, * quemadmodum & humiditas aëri, † frigiditas aquæ, ſiccitas ſumma vnà cũ dẽſitate & frigiditate, terræ. * Quo modò igitur nonnulli arbitrantur Hippocratem, humidum, ſiccum, frigidum, & calidum elementa ſta-

† Sic initio ſanitatis tuendæ vocat.
** Aër humidiſſi.*
† Aqua frigidiſſ.
** Hic textus Hippocratis eſt de 4. mũdi elementis, non de 4. humoribus, qui ſenſui sũt manifeſta hominis elemẽta, calı. frigi. humi. ſic.*

tuere?hæc enim in homine apparere:ignem verò,aquam,aërem,& terram non admittere?eò quòd neque horum aliquod in humano corpore conſpiciatur ? haud tamen aſſequentes intellectu,ea quæ in corpore apparent,calida , frigida, ſicca, humida eſſe apparentia & viſibilia corporis elementa. Quæ quis audebit elementa omnium corporum eſſe communia pronuntiare?Nemo indubiè,etiã indoctiſsimus. Quum Hippocrates dixit, Neceſſe igitur eſt , quum talis & aliorum omnium , & hominis natura ſit : non putandum eſt , nunc ipſum dicere ea,quæ in corpore humano videntur,calida, frigida, ſicca, & humida,ſed quatuor elementa,quę ſummas & expertes miſturæ qualitates obtinent:ex quibus inuicẽ cõtẽperatis omnia quæ in medio ſunt,cor

Omnia ex elementis

por

pora gignuntur, per excellentiam, non propriè, appellata calida, frigida, ſicca, & humida. Nā ſi hæc iam contemperata, elementa ſtatuamus, ea quæ ſummas habent qualitates, haud noui quid eſſe dicemus. Iam proxima oratione clarius adhuc ſuam ipſius ſententiam explicat, ad quam modò digrediamur.

cōflata à præpollēte in miſtione elemēto, calida, fri. humi. ſic. vel tēperata & media dicuntur.

SCHOLIA.

HAe concluſiones ſunt ex ſuperioribus manifeſtæ, & ex Galeni commentario. An verò elementa vires retineant eaſdē miſta, quas ante miſtionem ſortita ſunt, minus tamen euidentes, ſuis actionibus à contrarij elementi actione oppugnatis & fractis, quàm dū ſyncera ſunt: vel potius vires omnino eaſdem non retineant, ſed à contrarijs obtundantur, & quadantenus extinguantur, ita vt earum ſeruetur ſolū, quātum ad probam diuturnámq; elementorum miſtionem & vitam ſeu miſtorum durationem conducat, præſentis non eſt inſtituti altius inueſtigare. Quærendum potius eſt, quum qualitates quatuor ſummæ ſingulis elementis ſingulæ debeantur, vtri ſumma cōueniat humiditas, aërine

vt hoc commentario Galenus, & Aph.14.lib.1. & Aristoteles cap.3.lib.2.de Generatione: an aquæ, vt Gal.postea, & cap.8. & 30.lib.1.simpli. & lib.1.de Elementis, & initio temperamentorum & Aristoteles cap.4.lib.4. Meteórωn. Potest enim aër humidissimus dici, quòd essentiæ suæ tenuitate, caliditate, leuitate, raritate, diaphania, corpora quantumuis densa, crassa, dura, citò & altè penetret, atque humectet, ac figuram suam ægerrimè teneat: Aqua verò humidissima, quòd quantumuis ab igne, vel terra siccetur, tamen insitam humiditatem amittit nunquam, & siccitatem nunquam induit, quod aëri æstiuo accidit. Est autem reuera aër liquidissimus, aqua humidissima.

Vt in libris de Generat. & corruptione docet Arist. & lib.4.meteórωn.

TEXTVS HIPPOC.

RVrsus quando corpus humanũ interit, necesse est singula ad suã naturã secreta reuerti, humidũ ad humidum, siccũ ad siccum, calidum ad calidũ, frigidũ ad frigidũ.

Comment. Galeni. 4

Elementa rerũ omnium cõmunia hîc

SIngula prædicta elementa, vbi homo vita defungitur, secreta inuicem ad suam naturam recedere

re commemorat, quæ calidum, frigidum, ſiccum, & humidum vocabat: non ſanguinem dicens ad mundi ſanguinem, pituitam, ad pituitã, bilem ad bilem, arteriam ad arteriam, carnem, ad carnem, venam ad venam, neruum ad neruum abire: ſed ſingulorũ horum calidum, frigidum, humidum, & ſiccum, ad cõmunia omnium elementa diſcedere. Neruus enim nimirum ex calido, frigido, ſicco, & humido, elemẽtis ſcilicet, compoſitus eſt: quippe non ex alio neruo, ſicut nec vena ex alia vena. quoniam ne cogitari quidem poſſunt per tota inuicem contemperata eſſe hæc, caro, vena, os, arteria, & aliæ particulæ. Vult autem ipſe, ſi paulò antè dictorum meminimus, per tota inuicem, calidum, frigidum, ſiccum, & humidum eſſe contemperata. Quare

vti ſuprà, intelligit, nõ humores, nec partes ſimilares, hominis propria elementa.

non hæ, quæ palàm in corpore humano videntur, calidę, frigidæ, siccæ, & humidæ, particulæ, hominis naturæ elementa sunt, sed illa quæ has ipsas cõposuerunt generarúntque. Hæc autẽ sunt aqua, ignis, aër, & terra: de quibus abundè in opere de Elementis secundum Hippocratis sententiam disputauimus.

SCHOLIA.

VTi simplicia quædam, tum alimenta, tum medicamenta ex his dicimus substantijs, etiam interdũ facultate pugnantibus, cõstitui: in quas illa per corruptionẽ abeunt, vt lac ex butyro, caseo, sero: rhabarbarum, aloën, absinthiũ, ex substantia crassa, terrea adstringente, & alia per adustionem à calore tenuata, amara, tergente, cholagoga, id est, bilem purgante: Sic hominis, & rerum aliarum elementa priùs per generationis naturam probauit, nunc per corruptionem generationi contrariam confirmat, vti compositio per resolutionem, & additio per ablationem probatur. Neque repugnat, quod in sacris homo terra dicitur, & in terram morte reuerti. Nam plurima & nobis notior portio nostri terra

ra eſt: quæ in ſarcophagis inuenitur: cæteris in ſuam ceu familiam iam tum reuerſis.

TEXTVS HIPP.

HViuſmodi autem tum animantium, tum aliorum omniũ natura eſt.

Commenta. Galeni.

HViuſmodi, inquit, non modò hominis, ſed etiam aliorum omniũ natura eſt, ex calido nimirũ, frigido, ſicco, & humido, ſimplicibus & ſummis contemperata. Nam quę in medio cõſiſtunt, omnia temperamẽtũ ex his obtinuerũt. Igitur ab intellectu alienũ eſt dicere, eorũ quę in medio hãbẽtur, temperaturã ex iis quæ in medio ſunt, fieri. Hoc aũt nõ percipiũt ſe dicere, qui ex eo quod in corpore cõſpicitur, humido, ſicco, calido, & frigido naturã noſtrã cõſtare tuẽtur. Adhuc abſurdius eſt, ſi & aliorũ omniũ animan-

tium ſtirpiúmq; naturam ex his cõ-
ſtari dicamus. Hippocrates enim
clarè dixit in oratione propoſita, &
aliorum omniũ talem eſſe naturam.
Illi verò haud ſcio quid dicent, quũ
fici ſemine in terram deiecto, verbi
gratia, maxima arbor enaſcatur.
Abſurdum eſt dictu, nõ ex terra &
aqua, ſed aliunde talẽ ipſi ineſſe na-
turam. Atqui terra ſui ratione ſum-
mè eſt frigida, calorem verò ficus,
quo viuit, multum obtinet, eóque
etiamſi in valida hyeme perfrigere-
tur, non emoritur. Liquet igitur
corpus fici nõ ſolùm ex aqua & ter-
ra conſtitutum eſſe, ſed etiam igneę
naturæ particeps euaſiſſe. Quis autẽ
ignorat & aëris partem recepiſſe?
ſiquidem lignũ ipſius palàm eſt non
terra ſolùm, ſed & aqua leuius. Ex
quatuor itaque & ficus conſtat: &
ſi hæc inde cõſtat, fructus etiã tum
ipſi

Plantas ex 4. elementis cõſtare probat, et noſtros humores ex plantis.

ipſius, tum alij omnes. Sunt autem triticũ, hordeũ, fabę, aliaque cerealia ſemina, fructuum particulę: atq; ipſe idcirco ex quatuor conſiſtunt, terra, igne, aqua, & aëre. Quoniam verò ex fructuum ſtirpiúmque eſu humores qui in nobis ſunt; generantur, & hi nimirũ primam generationis originem habebunt aquã, terram, aërem, & ignem. Sed, vt dixi, hæc etiã in cõmentario de Elementis ſecundũ Hippocratẽ demõſtrata ſunt: quare iam ad alterã ſententiam digredi, tempeſtiuum eſt.

SCHOLIA.

OMnia ex quatuor elementis miſta, in medio ſunt, quia inter calidiß. frigidiß. humidiß. ſicciß. ipſa ſcilicet elementa, ſunt miſta hæc omnia, quædam magis ad ſummas has qualitates, vt calida frigida humida ſicca quarto gradu accedentia: quædã ab his magis recedunt, vt tẽperata, & quæ calida frigida humida ſicca ſunt in principio primi gradus. Cætera inter hæc me-

dia. Similiter humores, & partes similares in medio sunt: ex osse autem & carne non fit os, caro, vt antè docuit: sed tamē ex humoribus partes similares fiunt, & ex his aluntur. Plantæ verò & cætera mista ex his non fiunt. De humoribus ergo hîc non agit Hippocrates, sed de mundi elementis.

TEXTVS HIPP.

NAm cūcta simili modo nascūtur, & similiter desinunt.

Comment. Galeni. 16

NEmo qui vel vaticinatus fuerit, tales fore homines, qui perperam ipsum essent intellecturi, toties idē dogma repetisset, quemadmodum nunc Hippocrates factitauit [omnia] dicens non tantùm hominem, similiter nasci & interire, quemadmodū dictū est, ex quatuor scilicet elementis, nō corporis particulis, calidis, aut frigidis, aut siccis, aut humidis. Verùm sunt nonnulli adeò imperiti Græcanicæ dictio

ctionis, vt putent id quod in corpore humano est calidum, frigidũ, siccum & humidum, sensu percognita, communia omnium generationis esse elementa.

SCHOLIA.

HVmores 4. & partes in nobis similares calidæ, frigidæ, humidæ siccæ, sensui manifesta hominis solius sunt elementa. Et si vis, etiam cæterorũ animaliũ sanguine præditorum, atque adeò exanguium elementa fuerint partes similares: & plantarum quoque, si Theophrasto credimus initio Historiæ plantarum.

TEXTVS HIPP.

QVia ipsorũ natura ab his quæ recensuimus vniuersis cõstituitur, & desinit, vt prædictum est, in idem, & vnde constituta sunt, singula eodem etiam recedunt.

Comment. Galeni.

IMmoratur suo dogmati, naturã omnium censens ex commemoratis quatuor constitui, & in eadẽ, fini

finire. Vnde enim ſingula prouenerunt, inquit, illuc etiam recedunt, ad cōmunia ſcilicet mundi elemēta, terram, aquam, aërem, & ignem. Prorſus igitur Hippocratis ſententiam ignorãt, & id quod initio dictum eſt, [οὔτε γὰρ τὸ πάμπαν, &c. id eſt, Neque enim in totũ hominem dixerim aërem, neque aquam, neque ignẽ, neq; terrã] pro, μηδόλως. i. nequaquam & nulla in parte intelligẽtes. Liquet enim Hippocratem nõ velle cōmunia omniũ elementa, μηδόλως. id eſt, nequaquã in corpore humano eſſe, verùm eos qui vnum ſolùm ex ipſis dicunt, inſectari.

TEXTVS HIPP.

Corpus autem hominis ſanguinem in ſe cõtinet, pituitam, bilem vtranque, & flauam, & nigrã. Atq; hęc ſunt ipſius corporis natura: & propter hæc dolet, & ſanũ eſt.

Com

Comment. Galeni.

VBi diſputationẽ de cõmunibus elemẽtis abſoluiſſet, ad animalium ſanguine prędítorũ (in quorũ numero eſt & homo) elementa in oratione propoſita digreſſus eſt, decernens tum noſtrã ab initio generationẽ ex ſanguine, pituita, & duplici bile, flaua & nigra conſtare, tũ totius vitę perſeuerantiã, eáque totã eſſe naturã hominis, cùm humores quidem in ſolidis partibus contineãtur: ipſæ verò ſolidæ in prima animantis, quod geſtatur in vtero, conformatione, generationẽ ex his ſortiantur. Nã omnes particulæ ex menſtruo ſanguine factæ ſunt, qui nõ ſyncerus eſt ſanguis, ſed duplicẽ in ſe bilem, pituitámque habet: id quod paulò pòſt autor oſtendet. Quinetiã quomodo fiat, vt ex his ſani ſimus, doleamus, & ęgrotemus, pro

Omnes particulæ ex ſanguine maximã ſubſtãtiæ ſuæ partẽ trahunt, non totam, vt pòſt patebit.

proxima oratione persequitur.

SCHOLIA.

Generationis nostræ primordia duo sunt Galeno initio Sanitatis tuendæ, & initio lib. 2. Temperamentorũ, sanguis menstruus, & semen viri & mulieris: ambo ex quatuor elemẽtis, igne, aëre, aqua, terra & 4. humoribus, portione tamen inæquali, conflata. Semen enim viri ortum ex sanguine 4. humores complexo, mulieris semine pauco quidem & aquoso vtcunq; nutritum, & auctum, deinde ex sanguine mẽstruo per venas & arterias, cotyledonibus finitas, trahit alimentum: quo nutritum & auctum plurimum, iam solidis partibus delineandis sufficit. Mox carnosum genus ex eodem sanguine menstruo molitur. Vbi iam fœtus est, eodem quoque sanguine ad partum vsque nutritur & augetur: à partu, lacte, quod mammarum glandulæ ex eodem sanguine coxerunt. Hinc ad interitum vsque partes corporis omnes sanguine 4. humores complexo nutriuntur, & quãdiu datum est, augentur. Adeò naturæ animalium sanguine præditorum, necessarius est sanguis. Vnde forsitan nonnulli sanguinem esse animam putauerunt: ac præterea quòd eo abundè excreto, mors animal rapit. Ex quibus animalibus sanguis copiosior & temperatior, simul, illa sunt viuaciora, Hippocrates in libro de Natura fœtus, Galenus

nus in libro de Spermate, & de Fœtus formatione, hæc propè omnia confirmant. Quòd autem propter horum 4. humorum seruatam quantitatem, qualitatem, mutuam mistionem valemus: ob mutatum aliquod horũ trium vel duo, vel tria ægrotamus magis & minus pro mutationis multitudine, & magnitudine, postea declarabitur. Hæc illi sunt natura corporis, id est, his quatuor humoribus, ceu elementis sub sensum cadentibus, & homo & cætera animalia sanguine prædita constant.

TEXTVS HIPP.

SAnum igitur est potissimũ, quũ hæc & virtute & copia inter se mediocriter habent, & præsertim si commixta sint.

Comment. Galeni.

OMnium & Medicorũ & philosophorũ, qui absoluti dogmatici sunt, cõsensu, elementorum cõmoderatio sanitatem efficit. Quum autem rationalis sectæ elementorũ institutio duplex genere sit: altera, appositione & complexu primorum

Initio lib. de Diff. morborũ & antè

dicta Empedoclis sententia.

rum corporum, generationes compoſitorũ fieri profitetur: altera temperatura. Prior itaque ſymmetriam in meatuum conſtitutione, quam Græci πορoποιΐαν appellant, ponit: ſecunda ex proba elementorum temperie ſanitatem conſtare affirmat. Cuius nimirum opinionis Hippocrates princeps exiſtit. Rurſus quũ

Symmetria in quantitate & qualitate.

duplex ſit ſymmetria ſeu commoderatio, hæc in facultate eorũ quæ contemperantur, illa in ſubſtantiæ quãtitate, vtriuſque meminit Hippocrates, inquiens, Virtute & copia. Quod ad ſententię calcem ſubditum eſt. Et præſertim ſi commiſta ſint accuratam per tota ipſa contemperationem innuit. Nam in diſpoſitione corporis maximè inculpata, nõ ſolùm quatuor elementorũ commoderatio, ſed etiam per tota temperatura miſtióq; accuratè abſol

ſoluitur. In deterioribus autem corporis temperaturis fieri aliquando poteſt, vt in vna aliqua particula humores non æqualiter, neq; ſimiliter, neq; per tota inuicem ſint temperati: verùm quum nondum functio manifeſtè læditur, culpata quidem eſt ſanitas, necdum tamen morbus.

SCHOLIA.

Facultatem natiuam humores ſeruant, ſi pituita frigida humida ſit, ſanguis calidus humidus: bilis flaua, calida, ſicca: bilis atra, frigida ſicca ſit: atque qualitates reliquas his primis ſuccedentes ſinguli ſibi debitas habeant. Si autē ſanguis ſeipſo calidior, aut frigidior, humidior, aut ſiccior euaſerit inſigniter, adeò vt actio aliqua, velut nutritio, etiam inſigniter lædatur, morbum ex intemperie facit, quacunq; in parte corporis fuerit hic ſanguis. Ad hæc, ſi ſanguis in corpore, auctior, quàm ſuæ cum reliquis humoribus proportioni conuenit, euadat, vaſa rumpit, aut morbos ex plenitudine ſupra vaſorum capacitatē facit in corpore vniuerſo, vel parte eius aliqua, in qua ſcilicet auctus eſt: dum minutior eſt reddi-

tus, atrophiā excitat & cacochymiam. Fit enim sanguis naturæ inutilis, mutata qualitate vel quātitate idonea. Gal. lib. 9. Meth. Eodē modo humores reliqui quātitate, aut qualitate, à cōmoderatione sibi debita insigniter digreßi, morbos excitāt, vt sanguis, febres, tumores præter naturā, cæteróſq; tum partium similariū proprios, hoc est, intemperaturas, tum organicarum, id est incommoderationes, tum ambarum communes, id est, solutiones continui. Ipsos autem humores in ipso sanguine commisceri bene ad sanitatem oportet: non autem synceros, & ab alijs secretos esse. Vt ex his probè per se totos cōmistis probior fiat sanguinis totius, & ex eo reliquarum corporis partium temperatura. Quæ res etiam caloris humores commiscentis, & commistos continentis, robur, significat. Huc pertinere potest, quod Hippocr. Aphor. 6. & 23. lib. 7. & Prognostico. 20. libr. 2. deiectiones synceras damnat, sed etiam ob aliud damnandas: id quod illis locis docet Galenus. Porrò sanitatem, atq; adeò vitam ipsam in triplicis substantiæ nostræ, spirituosæ scilicet, carnosæ, & verè solidæ, quantitate, & qualitate contineri, vt docet Gal. libr. 9. & 12. Method. istam Hippocratis sententiam confirmans: vt scilicet, quomodo mundi elemēta quantitate & qualitate idonea misceri bene oportet ad rei perfectionem: sic humores 4. propinqua

animal

animalium ſanguine præditorum elementa permiſceri virtute & copia ad ſanitatem neceſſe eſt. Humor verò melancholicus an his inſit ſolis, qui habent præter naturam, non etiam ſanis, vt quibuſdam viſum eſt: lege Galenum in fine libri de Atra bile.

TEXTVS HIPPOC.

DOlet autem, quum horum aliquod minus aut amplius euaſerit, aut ſeparatũ in corpore ſit, nec contemperatum omnibus.

Comment. Galeni.

QVemadmodum in ſanitate exactam commoderationẽ in quantitate, & virtute, & temperamento per tota conſtituit, eodẽ modo in morbo horum contraria ponit: minus quidẽ, aut maius, ad ſubſtantiæ quantitatẽ, & facultatẽ reducens: nõ autem contemperatum eſſe omnibus, ad intemperiem aut inæqualitatẽ tẽperaturæ, aut quomodocũq; aliquis nominare velit.

SCHOLIA.

VNde Medicina Hippocrati, libro de Flatibus, est adiectio eius quod minus est, & ablatio eius quod amplius est. Quod autem est amplius iusto, si sanguis est, phlebotome: aut si hanc æger auersatur, largius vacuante medicamento: si aliquis reliquorum humorum abundat, purgãte medicamento sibi idoneo: si quantitas horum minuta est, alimento augetur idoneo, & sumendis, admouendis, faciendis. Si qualitas præter naturã est intensa vel remissa (nam de qualitate minus & amplius possunt etiam intelligi, vt magnum, paruum de febre, & morbis aliȷs, multísque aliȷs qualitatibus dicuntur Gal. initio lib. 1. Febrium) contraria corrigantur æquali. Pituita ventriculi, intestinorum, cerebri: bilis flaua, folliculi fellis: humor melancholicus lienis secreta videntur: & id salubriter, nõ gignendo morbos: sed illa à sanguinis semel constituti massa non sunt secreta, imò ante sanguinis perfectionẽ, & in ipsa sanguificatione. Cùm item præter humores 4. serosum sit excrementum, quod ὑδατῶδες quoq; prius expreßit, vt Galenus interpretatus est: quod nisi vel sudoribus, vel vrinis, vel hydrogogis medicamentis vacuetur, hydropẽ ascitem facit. Quare non dicimus illo, vt aliȷs 4. humoribus hominem constare? quia nulla pars nutritur aqua, id est, illo seroso excremento, Gal. libr.

libr. de Vsu partium: sanguine autem pituitoso partes spinaticæ, melancholico lien, & quibusdã totum corpus, vt etiam bilioso, nutritur.

TEXTVS HIPP.

NEcesse enim, quum aliquid horum recesserit, & per se constiterit, non solùm locum ex quo recesserit, morbidum euadere: sed eũ etiam, vbi constiterit & influxerit, * nimis quàm replens, dolorem laborémq; exhibere.

Comment. Galeni.

QVum quatuor humorum aliquis per se in aliqua particula constiterit ab aliis separatus, & non sit totus per tota ipsis contemperatus, animal dolet, dum vtraque particula intemperiem experiatur, tum vnde discessit, tum in quam trãsiit: * potissimúmq; hoc accidit in humoribus, qui validas facultates obtinent. Hi enim non solùm

* ὑπερεκπιμπλάμενον, *hoc est, plus iusto repletum.*

* *Humores validarum virium præcalidi aut frigidiores natura, vel aliunde, vt bilis flauæ*

& atra, lib. de Atra bile, sanguis pituita vitrea, salsa.

quãtitate particulam, in quã decubuerunt, aggrauantes, sed etiã qualitate dolorem excitant, dum vehementer calefaciunt aut refrigerant.

SCHOLIA.

FLuxio humorũ partem in quam fertur, dolore afficit, vel quantitate, vel qualitate humoris, vel vtraq; , siue humor à parte nobili & robusta mittatur in ignobilem & imbecillã, siue attrahatur à partis dolore, vel calore. Hæ enim sunt duæ fluxionis causæ. Gal. lib. 2. cap. 14. de Diff. febr. & libr. 13. Methodi. Per dolorem hic etiam morbum, & quamuis actionum læsionem intellige. Multitudo autem humoris in partem recepti, vt in tumore præter naturam, solutionem continui tensione facit: qualitas eiusdem, id est caliditas præcipuè & frigiditas, alterationem subitã. Quæ duæ sunt causæ doloris libr. 12. Methodi, & libr. 4. symptomat. Huc pertinet, quod antè diximus de synceris deiectionibus. Quod maximè ostendunt dysenteriæ omnes, præsertim quæ à bile alterutra fiunt, vt Aphor. 24. lib. 4. vel etiam à pituita salsa aut vitrea. Quæ autem à sanguine est hepatica, indolens est Galeno: grauat tamen partes, in quas & per quas fertur. Neque enim humorum quantitas vel

qualit

qualitas partes ſolas afficit, à quibus, vel in quas affluunt: ſed etiam per quas feruntur, præſertim ſi in his aliquandiu hæreant, & validarum ſint virium. Humor autem locum, ex quo exceßit (exceßit verò vel impetu ſuo, & per ſe, aut imbecillitate retentricis, aut robore expultricis, aut vi medicamenti purgantis, aut alia violentiâ) non ſemper lædit: ſed tantùm id verum eſt, in magnis vacuationibus, ſeu vt Hippocrates vocauit, nimis affluentibus, & ſupernatantibus, id eſt, abundantibus: quæ æſtimantur humorum vacuatorum præſtantia, vt ſi ſanguis vacuetur: vel quantitate, vt dum ſanguis, vel reliqui humores, etiam omnino à natura alieni, vacuantur. Per coryzas enim vehementes & diuturnas cerebrum læditur, & qui ſuppurati aut hydropici ſecantur, vel vruntur, ſi pus, aut aqua vniuerſim effluxerit, omnes moriuntur Aphoriſ. 27. libr. 6. Omnis enim vacuatio immodica vires deijcit. Nec tantùm per ſe vacuationes hæ partibus, ex quibus exceſſerunt, moleſtæ ſunt, ſed etiam per accidens, quod abſentia ſua partem relinquant intemperatiorem. In paruis autem vacuationibus aut moderatis tantùm abeſt, vt pars, ſiue per tranſmißionem, ſiue per attractionem internam vel externam, vacuata doleat, vt etiam plurimum iuuetur, leuata ſcilicet noxiorum humorum quantitate & qualitate.

TEXTVS HIPP.

ETenim quum aliquid horum extra corpus effluxerit amplius innatante, euacuatio dolorem exhibet.

Comment. Galeni. 22

Ἐπιπολάζοντος id eſt, innatante, dictum nunc eſſe loco πλεονάζοντος, id eſt, abundante, intelliges: aut ſi non hoc quis velit intelligere, pro, non temperato omnibus aliis per ſumma innatante, poſitum eſſe putabimus, Vtrunque enim eſt probabile.

SCHOLIA.

ANtè egit de vacuatione partis in aliã, nunc de vacuatione facta extra corpus, ſi largior fuerit, quàm pro copia eſt noxia, ſiue ea ſectione venæ fiat, ſiue medicamento purgãte, vel cauſis aliĳs vacuantibus per quoſuis corporis externos meatus, aures, oculos, nares, os, ſedem, hæmorrhoidas, muliebria, vrethram, poros cutis, vlcus, vulnus: ſiue per ſe & impetu naturæ, ſiue medicamenti alicuius ſumpti vel admoti violentia:

tia: siue per accidens ipsa inedia. Nam plurimum atq; repentè vacuare, vti etiam replere, malum, Aphor. 51. lib. 2. Item quòd omnis vacuatio insignis etiam materiæ à natura alienæ vires deijciat, ostendit Aphor. 27. lib. 6. & 45. lib. 7.

TEXTVS HIPP.

SI rursus intrò euacuetur, transferatur, excernatúrq; ab aliis, necesse omnino est, vt duplicem, sicut prædictum est, dolorem concitet, & vnde excesit, & vbi exuperat.

Comment. Galeni.

HOc superiùs esse compræhensum, etiam ipse innuit, quũ dicit, [sicut prædictum est] nam dictione, non potestate à nunc dicta oratione differt, quam paulò antè adduxit, vbi in hunc modum inquit: Necesse enim est, quũ aliquod horum recesserit, & per se constiterit, non solùm locum ex quo recessit, morbidum euadere, sed eum etiam, vbi constiterit, & influxerit,

*ὑπερεμπιμπλάμενον.

*nimis quàm replẽs, dolorem laborémq; exhibere. Quum autem ait, Quæ verò hominem eſſe dixero, ea ſemper ſecundum legem, & ſecundum naturam ineſſe mõſtrabo.*Secundum legem quidem dixit, volens innuere hominum opinionẽ, quam de ipſis habent. Secundum naturam verò, ipſarum rerum veritatem. Attendamus igitur iam verbis ipſius ſubſequentibus, vt cognoſcamus, an quòd initio operis pollicitus eſt, nunc præſtet.

*Secũdũ legem & naturam.

SCHOLIA.

Vide Apho.7. partis 2.& lib. 6. Epidemiôn.

HVmores vacuantur nonnunquam intrò, vt in humorum defluxu ex cerebro in fauces, gargareonem, pulmonem, ventriculum, & alias partes ſubiectas, item in omnibus tumoribus præter naturam præſertim internis, in omni item arthritide. nonnunquam foràs, & extra corpus, vt in hæmorrhagijs foràs ruentibus, in cholera morbo, dyſenterijs, & alijs per ſedẽ & gulã excretionibus, fluxu muliebri, gonorrhœa, &c.

Humor

Humores etiam interdum & vapores locum tantum mutant, vt ſanguis cum ſpiritu & calore in mœrore, timore, verecundia, ſomni & vigiliarũ initio, ac dum ipſi turgent, vt Aphoriſ.22.lib.1. & Aphor.7.& 10.lib.4.cap.9.lib.1. Criſeon, Etiam dum bilis flaua effuſa in inteſtina in ventriculum regurgitat, vt lib.1. Alimentorum Galenus docet: aut à folliculo fellis recta in fundum ventriculi quibuſdam excernitur, vt in lib.2. Temperamentorum, & capite 74. Artis medicæ. Quo in loco (ſed fuſius & apertius libr.5. Vſus partium) quantum bilis moleſta ſit ventriculo, non ſolis inteſtinis per dyſenterias, & partibus quibuſdam per herpetas, eryſipelata, febresślioſas, toti deniq; corpori per icterum, cuius experientia inſuper quotidiana apparet. Quid dicam de cauſa paralyſis, apoplexiæ, epilepſiæ, & aliorum magnorum affectuum, obſtructionem ab humore locum mutante ſequentium, de melancholia morbo? ſi rem perſequi libêret, morborum ac ſymptomatum differẽtiæ & cauſæ propè omnes huc eſſent transferendæ. Sed moleſtia hæc maior à ſynceris humoribus virium validarum, quorum vis oppoſitorum miſtione non retunditur: quales ſunt bilis flaua, æruginoſa, praſina, vitellina: bilis atra, ſeu melancholia, ex aduſtione aliorum humorum, vt ſanguinis, humoris melancholici, bilis præſertim vitellinæ, nata, quã

ſem

ſemper noxiam docet Gal. lib. de Atra bile: pituita ſalſa, vt in pruritu, & vitrea, vt Gal. initio lib. 2. Locorum affectorum oſtendit in ſuo dolore colico. Quòd autem habet initio ποιήσονται τὴν κένωσιν, ait Galen. lib. 7. de Placitis Hipp. & Plat. pro κένωσιν, id eſt, vacuationem, legit κίνησιν, id eſt, motum fecerit & impetum. Nec ſolùm dolet pars à qua fit vacuatio, & in quam, ſed etiam per quam, vt ſanies in catarrhis, inteſtina affecta dyſenterijs declarat.

TEXTVS HIPP.

DIco autem eſſe ſanguinem, pituitam, bilem flauam, & nigrã, & horum primum ſecundum legem nomina diſtingui pronuntio, & nulli ipſorum idem nomen eſſe: deinde ſecundum naturam ſpecies ſeparari, & neque pituitam vllam ſimilem eſſe ſanguini, neque ſanguinem bili, neq; bilem pituitæ. Quomodò enim ſimilia hæc eſſent inuicem, quæ nec colore ad viſum, nec†manui ad tactum ſimilia eſſe videntur. neque enim calida ſimiliter

ſunt,

† Sic habet Græcus codex, in quo cõſiſtentia deſyderari videtur ex cõmentario.

ſunt, neque frigida, neque ſicca, neque humida.

Comment. Galeni.

TOta ipſius oratio manifeſta eſt. & quod inſtituerat, oſtendit. Nam propoſita hac ſerie, quatuor eſſe humores in corpore inuicem differentes, docuit. In ſubſequenti verò, quòd etiam ſecundum naturam hi omnes exiſtant, non vnicus ex ipſis. Sed in hac præſenti oratione humores ait & colore, & conſiſtentia, & caliditate, & frigiditate inuicem differre: id quod etiam manifeſtò apparet. Perturbat autem fortaſſe quoſdam, quòd humor ab humore ſiccitate diſcrepet, quum omnes humores ſint liquidi & humidi. Negent igitur hi, quòd neque humiditate ipſi differant, ſiquidem alterum altero humidiorem eſſe concedunt, quod in omnibus

bus pariter humoribus apparet. Etenim flaua bilis, vehementer humeſcit ſępe, quum color ipſius non flauus, ſed pallidus efficitur. Sæpe verò vitelli modo craſſeſcit, eóque à nonnullis nominatur λεκυθώδης. id eſt, vitellina. Atra bilis perpetuò craſsior eſt pallida & flaua, non parua minoris maioríſque ratione: quemadmodum & ſanguis. Nam hic interim humidus adeò, vt fluat: interim craſſus admodùm apparet: pituitam autem commemoratis humoribus proportione reſpondere videas. Variat enim craſsitie & tenuitate, dum nunc eſt aquea, nunc craſſa, vt pus repræſentet. Accidit hoc humoribus qui non verè ſunt elementa, quemadmodum aqua, terra, aër, & ignis ſunt. Singuli enim ex quatuor his generati ſunt, ita vt in alio aliud ipſorum præ-

pol

polleat, quemadmodum ſubinde didiciſtis.

SCHOLIA.

IN omni re quærenda, nomen ipſum in diſputationem aſſumi debet, eiúſque notio ſumenda eſt, quæ omnibus hominibus ſit in confeſſo. Vt quòd humor corporis ruber, ſit ſanguis: albus, phlegma, id eſt, pituita: flauus, bilis flaua: niger, melancholia, norunt & fatentur omnes homines: éſtque hæc communis apud omnes de his nominibus opinio: neque nomina ipſa confundunt, vt quod vni humori inditum eſt, de altero pronuntient. Quanquam Prodicus in lib. de Hominis natura id quod in ſuccis vſtum & veluti ſupra modum coctum, φλέγμα, nominat à πεφλέχθαι, quod vſtum eſſe ſignificat. Cæterùm dictione aliter vtitur, quàm cæteri, Gal. lib. 2. facul. natu. Phlegma enim pituitam vocant, humorem crudum, frigidum, humidum, forte per antiphraſim, quòd ſcilicet vſtus non ſit. Neque ſolis nominibus hi quatuor humores differunt, ſed facultatibus, variam quatuor elementorum primorum miſtionem ſequentibus & ſpecie, & colore, odore, ſapore, caliditate, frigiditate, humiditate ſiccitate, (à quibus quatuor qualitatibus illorum eſt facultas) reliquíſque tactilibus differentijs, ac denique conſiſtentiæ varietate, vt antè

Phlegma vnde dictum.

tè dictum est, & post dicetur. Vnum autem hi quatuor humores commune habent, quòd liquores quidam sint, & fluidi sint, vnde humores appellantur, non quòd omnes humectent. Bilis enim vtraque & pituita salsa siccant: ob id ab effecto sicci humores appellantur: quomodo mel, & succi quarundam plantarum, & alia permulta. Quòd si mel, aut huiusmodi aliquod humidum dici reperis, vt libro primo Temperamentorum, à consistentia liquidiore & fluida. sic appellatur, vel ceu alimenta, non à viribus. Iam hominis elementa quatuor humores quatuor inter se diuersos ex lege & natura, quadantenus probauit, postea euidentius demonstraturus.

Humores vnde dicti.

TEXTVS HIPPO.

QVare necessum est, quoniam tantum inter se differunt specie & facultate, non vnum ipsa esse: siquidem non aqua & ignis vnum sunt.

Comment. Galeni.

QVamuis absurda eorum sit opinio, qui hominem vnum esse arbitrantur, Hippocrates tamē

studi

ſtudioſè ei contradicere videtur, Fortè quòd aliqui illius tempore fuerint inſignes viri,qui hanc opinionem celebrarent. Quum enim plurima veterum opera nō amplius ſuperſint,multò veriſimilius eſt,opiniones ipſorum nullis mandatas literis intercidiſſe:præſertim quoniam nonnulli ne vllum quidem opus conſcripſerunt, quemadmodum Socrates, Pythagoras, & ex claris noſtra tempeſtate Medicis, Quintus. Præterea magis licet credere,multos viros illuſtres, dum viuerēt, extitiſſe:ipſis autem fato defunctis, de dogmatibus opiniones interiiſſe:quum & Plato tot conſcripſit opera:diſcipuli tamen quędam ipſius placita non memoriæ prodita eſſe dicant, præter ea quæ ſcripta videmus. Quemadmodum verò diſcipulis,dogmata non pro-

dita esse dicentibus, fidem accommodamus: ita etiã Hippocrati extitisse nonnullos credimus, qui terram solam commune omnium elementum esse dicerẽt: in homine autem bilem, aut pituitam. Etenim nunc etiam quosdam noui, qui alia scripserunt, quorum opera partim cum ipsis perierunt, partim perihũt: sicut eius qui terram omnium esse matrem, nutricem, principium & elementum affirmat. Ipsam nanque etiam cælum generasse, & animantia quæ in ea habentur: vti Hesiodus tuetur. Iam verò ex Archigenis sectatoribus aliquis vir non omnino pessimus, crediderat, neque inspiratione aërem in corpus ingredi, neq; in expiratione foràs egredi. Item alius quidam primum & elementarem humorem pituitã esse volebat. Ne igitur inquiramus
nom

nomina illorũ qui absurdas has opiniões primùm ediderint. Et si enim quòd Thales aquam solam esse elementum pronuntiauit, ex ipsius libris ostendere nequeamus, attamen hoc quoq; omnibus persuasum est.

SCHOLIA.

QVum nequeant cõtraria esse simul in eodẽ subiecto, multò minus contraria erunt vnum. Atqui ignis & aqua, vt bilis & pituita, aër & terra, vt sanguis & bilis atra, duabus contrariјs qualitatibus pugnant: vt interim omittam cæteras horum tam elemẽtorum quàm humorũ differentias essentiales & accidentales in reliquis qualitatibus tactilibus, colore, odore, sapore, quæ his 4. elementis, vtpote compositis insunt, simplicißimis elementis si superessent, non adessent. Non igitur sunt vnum hi humores 4. & elementa 4. Nam de ambobus esse potest conclusio: tametsi de humoribus potius antecedentia & consequentia ostendant.

TEXTVS HIPP.

COgnosces autem, quòd nõ vnũ omnia hęc sint, sed singula vim habeant & naturam propriam, hac

ratione. Si enim alicui homini dederis medicamentum quod pituitam educit, †euomet tibi pituitam: & ſi exhibeas medicamẽtum quod bilem purgat, euomet tibi bilem. Pari modo & atram bilem purgat medicamentum, ſi dederis quod atram bilem elicit. * Ac ſi vulneraueris rurſus corporis particulam aliquam vt vlcus fiat, profluet inde ſanguis. Atque hæc omnia fient quouis die & nocte, hyeme & æſtate, vſque dum poſsit ſpiritum ad ſe attrahere, & rurſus emittere: donec aliquo horum cõnatorum deſtituatur. Connata autem ſunt hæc prædicta. Quomodo enim non connata ſint? Primum ſiquidem homo hæc omnia ſemper quoad vita fruitur, in ſe manifeſtè continet. Deinde ꝓcreatus eſt ex †homine, omnia hæc poſsidente: pòſt nutri

† Vomet quidem ſi ſurſum vergat, et medicamentũ ſit vomitoriũ: ſi contrà purgans, deijciet: Nã pituita magis deijcitur. Apho. 4. libr. 4. & de melancholia. Aph. 9. lib. 4.

**Vaſe ſecto fluit ſanguis nõ tamẽ ſyncerus.*

† Viro & fœmina.

tritus in†homine, omnia hæc obtinente, quæ ego & dico & demonſtro. † Fœmina.

Comment. Galeni.

SVperiore oratiõe indicauit manifeſtò ſimul & verò hominem omnia in ſe continere, bilem vtranque pituitam & ſanguinem: in præſenti verò non hoc ſolùm oſtendit, ſed etiam quod ſecundum naturam ſint: non (vt quidam aiunt) vnum ex ipſis. Aliæ igitur opiniones eorum, qui vnicum humorem in corpore ſecundum naturam eſſe referunt, facilè poſſunt conuinci: at illorum qui ſanguinem affirmant, non cõtemnenda eſt, ſed magnum aliquod certamen, quo ſubuertatur, requirit. Hoc autem aggredi iam tempus eſt, initio ab eo, quod priùs vir dixit, deſumpto. Dicit autem hunc in modũ: Cæterùm mea

An ſanguine ſolo cõſtemus.

quidem sentẽtia, qui hominem sanguinem duntaxat, & nullã rem alia esse cẽset, is meritò nec speciẽ ipsum mutare, nec omnimodo varium fieri demonstrare deberet: aut saltem tempus anni aliquod, aut vllam hominis ætatem ostẽdere, qua sanguis vnicum existẽs elemẽtum, solus inesse homini videretur. Verisimile nãque est tẽpus saltem vnũ aliquod esse, quo id vnum per se [corporis] elementum appareat. Si igitur huic sermoni adieceris id, quod in sententia modò nobis proposita demonstratur, integrum Hippocratis dogma efficies. Nam ostenditur inibi, neque anni tempus aliquod huiusmodi esse, neque ætatem, in qua hominẽ commonstret aliquis aliorum humorũ non esse participem: imò etiam per purgationes liquet. Si nanq; dederis alicui medicamentum

tum vel bilem ducens, vel pituitam, id vacuari videbis, quod ab eo trahi natum eſt, vtpote quum quouis tempore omnes in corpore contineantur humores. Huic autem orationi quidam renituntur, qui non fatentur purgans medicamentum, familiarē ex corpore humorem attrahere, ſed in ſpeciem in quá natũ eſt, mutare. Verùm quòd falſa ipſorum oratio exiſtat, commentario vno de viribus medicamẽtorũ purgantiũ inſcripto à nobis oſtenſum eſt. Dicetur autẽ etiam nunc vnum quippiam eorũ quæ illic compræhenſa ſunt, cauſa exempli. Vidiſtis enim in ipſis artis operibus nõ raró cõuinci eos, qui id quod euacuatur à medicamẽtis purgãtibus trahi nõ admittunt: vtpote quũ aqua inter cutẽ, aſcites dicta, laborãtes medica mentũ aquã ducẽs aſſumpſerint, nõ

exigua aquosæ humiditatis copia euacuatur, & tumor ventris submittitur. Quòd si flauæ bilis aut nigræ eliciẽs medicamentũ ipsis propines, paucissimum euacuabis humorem, & tumor ventris nõ modò nihilo minor, sed etiam maior euadet. Contrariũ accidere in arquaticis ex iecinoris obstructione cõspexistis. nam viscere priùs ipsis adaperto medicamentis in id efficacibus, quum bilem ducens exhibitũ fuerit, & copiosa redundantis humoris vacuatio accidit, & affectus statim cessat. His simile nouistis etiã in his fieri, qui pituita aut atra bile infestantur. Etenim multus qui affligit humor euacuatur, & ægroti magnũ experiuntur auxiliũ. Si igitur talia purgantiũ vi trahuntur, & medicamẽta in quauis ætate, & anni tempore purgant, perpetuò quatuor

tuor in corpore humano exiſtunt. Oportebat enim, ſicut priùs dictũ eſt, ſaltẽ vnũ aliquod anni tempus, aut hominis ætatem, quæ ſolũ ſanguinem haberet, apparere, ſi opinio eorum, qui ſolum ſanguinem naturam hominis eſſe prodiderunt, vera ſtatuatur: quod idem eſt, ac ſi omnes ipſius particulæ ex ſolo ſanguine conformẽtur, nutriantúrq; ſemper ſolo ſanguine. Porrò quũ bifariàm ſanguis dicatur: alter qui in venæ ſectione & vulneribus vacuari videtur, vtriuſque bilis & pituitæ, vt oſtẽdi, particeps: alter autem purus, ſyncerus, & non cum aliis humoribus mixtus, ex eo ſanguine ſecundũ prius ſignificatũ, † conceptũ efformari, verum forſitan eſt: ex eo autẽ qui ſecundo, falſum. Nunquã enim ſolus hic in iis quæ vterum gerunt, gignitur. Cur autem adiecerim ſer-

† τὸ κυούμενον, fœtus.

moni[forſitan]vos non latere arbitror. Nam in commentariis de Semine plurimas corporis particulas ex ſemine generari docuimus: ſolas autem carnoſas ex ſanguine conformari. Sed quia exigua ſeminis moles eſt quæ in vuluas coniicitur, nutrimentum verò ipſi & incremẽtum ex ſanguine obuenit, ideo quis particulas propemodùm ex ſanguine conformari dixerit. Quatenus autem ſemen generationem ex ſanguine obtinet eatenus concepti generationem ex ſanguine eſſe ſi quis dicat, vera fateri videbitur: ſed non ex ſyncero ſanguine aliorum humorum experte, ſed ex eo qui per excellentiam nominatus eſt. Huiuſmodi ſanè totus propoſitæ orationis ſenſus eſt: particulariũ verò in ea hic erit. Primum ſignificare conuenit, communem non ſolùm Medic

dicorum cõſuetudinem, ſed omniũ quoq; Græcorũ, qui bilem ſine adiectiuo nominant, quũ pallidã, aut flauam ſignare voluerint. Cæterùm quòd hęc vtraq; nomina de vna humoris ſpecie dicuntur, differentiis humiditate & ſiccitate, paulò antè à me expoſitũ eſt. Reliquas omnes biles cũ appẽdice nominãt, æruginoſam dicẽtes, aut nigram, aut rubrã, aut porraceam. Secundum ad hoc in ſerie propoſita indicare oportet, vbi inquit: Quouſque ſpiritum in ſe poſsit attrahere, & rurſus emittere. Conſtat enim inſpirationem velle ipſum fieri inſtrumentis reſpiratoriis externum aërem attrahentibus: expirationem verò emittentibus. Deinde tertium, vbi ait: Donec aliquo connatorum deſtitutũ fuerit. Vult enim non ſolùm, quum ſanguine animal priuatum fuerit,

Pallida & flaua bilis dicta quomodo differt.

Apho. I. lib. 5.

interire: ſed etiam quum aut pituita, aut flaua, aut nigra bile.

SCHOLIA.

Quomodo elementis 4. res omnes constare anteà etiam per harũ corruptionem probauit: ſic humores 4. in corpore hominis eſſe per eorum vacuationem, quæ illis velut quædã corruptio eſt, oſtendit. Quî enim ex corpore vacuarentur per medicamenta purgantia, ſingulis his familiaria, niſi humores hi in corpore prius conſtitiſſent? Neque enim audiendum eſt placitum Aſclepiadis & ſequacium, putantium humores, qui per medicamenta purgantia vacuantur, prius in corpore non fuiſſe, ſed à medicamenti vi in corpore genitos, vt lib. 1. Facul. natu. & lib. de Atra bile confutat Gal. cùm ſine medicamento per vomitum aut deiectionem purgante (quale propriè dicitur purgãs cap. 19. li. 5. Simpl.) eos humores ſynceros excerni quotidie videamus, præſertim per febriũ acceſſiones: vt bilem, pituitam, rariùs melancholiam: quòd hæc inſita grauitate ad ſedem aut veſicam ſæpiùs feratur: quanquam hi omnes os ventriculi per febres ferè moleſtant. Recipimus tamen cum Galeno cap. 23. lib. 3. Simpl. medicamenta purgantia, ſi viribus ſint humore trahendo inferiora vel ob

imb

imbecillitatem, vel ob dosin exiguam, in humorem mutari: quem qualitatis & substantiæ familiaritate erant attractura, si fuissent potentiora, vt cnicum in pituitam, aloën in bilem flauam, helleborum nigrum in melancholiam. Sed quomodo hæc humorum 4. vacuatio per vomitũ, deiectionem, vulnus, probat, humorum 4. naturam, id est, conditionem, proprietatem, vel ex primis elementis temperaturam, & facultatem ex hac temperatura ortam, cùm probare tantùm videatur illas in corpore fuisse? Id quidem per se tantùm probat, & eorum naturam à familiari medicamento pati idoneam: per accidens verò & & naturam & facultatem &c. Vacuata enim ex ore ventriculi pituita, minuitur in eo frigiditas & humiditas præter naturam, grauitas, & cætera eius symptomata. Vacuata bile, in eo cessat morsus, capitis dolor, oris amaritudo, & cætera bilis vires sequentia incommoda. Quid quòd febres, humore eas cõmittente, quauis via vacuato prorsus, & cautione adhibita, ne hic nouus gignatur, nulla mora extinguuntur? Sanguis verò vacuari non potest, nisi vas aperiatur, vel orificijs eius dilatatis, vel tunica rara sanguini tenui peruia, aut diuisa vulnere, vel alia specie solutionis continui, vt Galen. lib. 6. Sympt. & initio lib. 5. Method. Nullũ enim medicamentum per se, vt humores reliquos, sic sangui

gui

guinem trahit: per accidens verò quod est vehementius, vt postea dicetur, & quod hæmagogũ Mesuæ dicitur, à ciendis mensibus. Quæ verò herba sanguinem eliciebat, iam diu ignoratur, à morte scilicet eius, qui eam monstrabat, Gal. cap. 6. lib. de Facultate medicamentorum purgantium. Quanquàm verò hæ omnium humorum vacuationes, omni parte anni fieri possunt, & omni ætate, quandiu scilicet animal respirat, id est, viuit (nam respiratio & vita à seinuicem separari nõ possunt, cap. 5. lib. 6. Loc. affect.) & donec priuetur aliquo 4. humorum animali cõnatorum, id est, moriatur, vt pòst docebimus. Tamen sanguis vere, & in adolescentia: bilis æstate, & in iuuentute: bilis atra, autumno, & in ætate declinante: pituita, hyeme, & in senectute, copiosiùs & faciliùs vacuantur, vt aph. 20. 21. 22. 23. libr. 3. & locis alijs permultis, & etiam postea. Cæterùm hos humores 4. animali connatos esse, quòd ex his fiat, & in vtero his nutriatur, seu sanguine hos complexo, & ad mortem in animali permanere per sanguinem, priùs docuimus. Hi verò humores 4. quia elementorum varia mistione seu natura differunt, etiam viribus differunt in calfaciendo, refrigerando, humectãdo, siccando, & cæteris actionibus has 4. primas sequentibus.

Respiratio & vita à se inuicẽ separari non possunt.

TEX

TEXTVS HIPP.

QVi hominem vnum eſſe dicũt, videntur mihi ita ſentire, quòd ex iis qui aſſumptis medicamẽtis in nimiis purgationibus perierint, alios bilem vomere, alios pituitã conſpicati, putauit vnuſquiſque ipſorũ id eſſe hominẽ, quod eũ qui purgaretur, morientẽ reiicere viderent. Item qui ſanguinẽ eſſe hominem ſtatuerũt, eiuſdem ſunt ſententię. Nam cõſpicientes in hominibus qui iugulantur, ſanguinem ex corpore effluere, hunc animam eſſe homini cenſent: ac teſtimoniis his vtuntur omnes inter diſputandum.

Commentar. Galeni. ~7

QVi dicunt, inquit, hominem, vnũ eſſe, tanquam multi ſint, id dicentes, nõ vnus. Ex quibus igitur perſuaſionẽ hanc ſibi induerũt, qui ex quatuor humoribus vnum

ali

aliquem homini generando ſuffi-cere arbitrantur, Hippocrates ipſe indicauit: quæ nobis quidem im-probabilia, vt dixi, illis autẽ proba-bilia nimirum apparent. nã in pur-gationibus immoderatis quum vi-derent alius alium, ab alio atq; alio humore extremè euacuato interire, illum ſolum humorem hominis na-turam eſſe cenſuerunt.

SCHOLIA.

Quum ſanguis ſit animæ & caloris natiui ſedes, & ex ſanguine facti, aliquandiu eodem augeamur, & ad mortem vſque nutria-mur, probabilior & vero ſimilior opinio, dicen-tium nos ſolo ſanguine conſtare, mediatè ſcili-cet & immediatè, ob id quòd pituita & bilis vtraque, ceu excrementa partibus alendis ine-pta è corpore expellenda potius ſint, quàm reti-nenda. ſed cùm ſanguinem ſyncerum & ab alijs humoribus ſecretum intelligunt, falluntur. Si au-tem eum reliquos humores complexum nobis principium ſtatuerent, audiendi eſſent. Fallun-tur item Empedocles, Critias, Diogenes, qui ani-mam

mam esse sanguinem autumant. Gal. libr.2.de Placitis Hippocr. & Platonis. Ex quorum opinione Virgil.lib.9. Aeneid. Animam vocat purpuream, id est, sanguineam, interprete Seruio. Non autem solùm in purgationibus immodicis, per vomitum aut deiectionem (quarum causas docet Gal.cap.26. & 27. lib.3. Simpl. & Mesues in Canonibus:) sed etiam vacuationibus spontaneis moribundo bilis alterutra sæpius vacuatur, quibusdam mox à morte.

TEXTVS HIPP.

ETsi primùm in purgationibus immodicis nullus perierit, qui solam bilem purgãdo vacuarit: sed quum medicamentum aliquis bilem ducens potauerit, primùm sanè bilem euomet: mox etiam pituitam: deinde præter bilem etiam atrã bilem compulsi euomunt: postremò autem vitam finientes, purum quoque sanguinem.

Comment. Galeni.

HIc rursus clarè Græcorum consuetudinem innuit, qui bilem

frequenter ſine appendice [flauã,] atram verò ſemper cum appendice vocant. Porrò quod in tota oratione ſignificatur, manifeſtum eſt. Nullum enim mori inquit, cui vnus ſolùm humor purgatus fuerit, quum alij quoq; ſemper cum ipſo euacuentur.

SCHOLIA.

Medicamentum purgans vomitu aut deiectione, vbi in ventriculo à calore natiuo in actum eſt deductum, humorem ſibi familiarem, & calore & ſimilitudine totius ſubſtantiæ trahit, vt in Facultatibus nat. & libr. de Atra bile, & Simplicibus abundè docet Gal. & in Theriaca ad Piſonem. Quòd ſi eo prorſus vacuato, vis medicamenti purgatoria, & calore attractrix nondum tota ſit exhauſta, trahet medicamentum humorem ſequi paratiorem. Quo item vacuato, ſi medicamenti vis illa adhuc aliqua ſuperſit, alium humorem attrahet: ac poſtremò ſanguinẽ ſyncerum, cauſis alijs immodicæ purgationis adiuuantibus, de quibus Gal. cap. 26. & 27. lib. 3. Simpl. Id medicamentũ purgans calore ſuo (ſunt enim omnia medicamẽta purgantia poteſtate calida, Gal. Aph. 24. lib. 1.) quẽuis humorem nullo diſcrimine trahit: hunc autẽ, vel illum,

lum, cui est familiare, primum trahit: deinde sequi paratiores, hoc est, post bilem, pituitam: post hanc, bilem atram. Est enim pituita sequi paratior (quia humida & fluida) quàm bilis atra, crassa, & sicca. Frigiditas verò vtrunq; humorē ad motus pigrum reddit. Craßities ac siccitas atræ bili tarditatem auget, ob id in eius vacuatione * ἀναγκαζόμενοι, id est compulsi addit: & paulò pòst, pituitā vi potißimùm post atram bilem agi, dicet. Vtroq; autem paratior ad sequēdum sanguis, quia humidus, fluxilis magis, & calidus in vasis capacibus. Sed hunc sibi familiarē corporis natura, quibus potest viribus retinet, tractui medicamēti obsistens, donec ab eo victa trahi sinat. Omniū autē paratißima bilis flaua ob caliditatē, leuitatē, tenuitatem, raritatem, liquiditatem (est enim fluxilis multum, præsertim quæ rufa, & magis quæ pallida, non crassa adhuc, vt vitellina) ob id post pituitam, & bilem atram, medicamenti familiaritate vacuatam prima sequitur. An verò mori neminem contingat vno tantum aliquo humore vacuato, dubitari poßit, cùm plerosque animo linqui & mori videamus in magnis, aut violentis purgationibus, nondum excreta bile alterutra, sed sanguine. Adhæc si sanguis syncerus vacuetur (cùm hic sit aut hominis natura, aut saltem illi familiarißimus) nónne homo derepente morietur? Quid, quòd textus abhinc nono

& decimo docet Hippocr. omnia aboleri, & hominem viuere non posse, si vnum aliquod ex his connatis, id est, humoribus, in homine defecerit. Si omnino defecerit vnus aliquis humor, animal perit, abolita sanguinis mistione, & temperatura. Sed per purgationes etiam immodicas totus aliquis humor exquisitè non vacuatur, sed aliqua eius portio etiamtum cum sanguine manet (quin & purum vacuari dicit) vt serosum recrementum ex caua & arteria magna totum renes trahere docet Gal. in lib. de Vsu partium, tamen relinquitur in venis eius portio ad peruehendum in singulas corporis partes alimentum.

TEXTVS HIPP.

IDem accidit & à medicamentis, pituitam educentibus. Primùm sanè pituitam euomunt, mox flauam bilem, deinde atram, postremò sanguinem purum: post quem moriuntur.

Comment. Galeni. 7.

POstquam humor medicamento purganti familiaris, fuerit euacuatus, mox illum consequitur primus qui ad euacuationē inter alios

expe

expeditiſsimus eſt: poſt illum, qui ſecundum in hoc genere ordinem poſsidet: deinde ſanguis omniũ poſtremus, vt qui humor ſit naturæ familiariſsimus. Tutum nanq; eſt tantillum de eo dicere, quòd ſi non ſolus eſt natura hominis, certè omnium aliorũ familiariſsimus eſt.

Sanguis humor naturæ familiariſsimus.

TEXTVS HIPP.

NAm medicamentum, quum in corpus fuerit ingreſſum, primùm ſanè ducit quodcunq; ipſi inter ea quæ corpori inſunt, natura maximè reſpondeat: deinde alia quoq; & trahit, & purgat: quemadmodum ſemina & ſtirpes terrã ingreſſa, ſingula quæ in terra ſecundũ naturam ipſarũ ſunt [id eſt familiaria] attrahunt. Eſt autem & acidũ, & dulce, & amarum, & ſalſum, & omnifarium. Primum igitur plurimum eius quod ipſis cognatum ſit,

Medicamẽtũ purgans trahit primũ humorem ſibi familiarem: ſi deſit, ſequi paratiorem.

Plãta ex terra alimentũ ſapore, colore, odore, partibus plãtæ ide-

neo prædi tũ trahit: si desit, quoduis attrahit.

arripiunt:postea alia quoq; ad se alliciunt. Tale quid & medicamenta in corpore faciunt. Etenim quæ bilem mouent, primùm meracissimã purgant bilem, deinde mixtã. Item medicamenta pituitam cientia, primùm purissimã pituitam educunt, deinde mixtã. Iam iis qui iugulantur, sanguis fluit, primùm calidissimus, & ruberrimus, deinde pituitosior, & biliosior.

Comment. Galeni. 30

PErspicua autoris est sentẽtia, vt qui rei de qua agit, testimonia adferat: Dicit enim, medicamentũ vbi in corpus venerit, primùm sanè humorem sibi familiarem attrahere, deinde etiam alios. At meminisse oportet etiam de stirpibus ipsum verba facere, nempe quòd & harũ vnaquæq; sibi naturale & connatũ ad se attrahunt. Contineri enim in

terra

terra acidum, dulce, amarum, salsum, & omnifarium, veluti etiam in homine: acidum quidem, atram bilem: amarum verò flauam: dulce, sanguinem: salsum, pituitam. Etenim talis quædam est pituita, quēadmodum alia dulcis, alia acida, & quædam alia nullam insignem obtinens qualitatem. Atque ideo mihi videtur ad orationis finem adiecisse, Et omnifariũ, vt qui non tantùm in pituita, sed in aliis etiam humoribus permultas viderit differētias. Sicut enim acida, dulcis, amara, & salsa: ita etiam acerba, austera, acris & pinguis humorum species est, tum in animalibus, tum in stirpibus, & nimirum quę in terra ipsis respondent. *Pituita insipida.*

SCHOLIA.

Medicamentum purgans intrat corpus, non modò per os in ventriculum: sed etiam

per sedem in intestina, & etiā per alios omnes meatus patentes, atq; adeò, per poros cutis. Et per os meatus intrò receptum, à calore nostro ad actum deducitur & purgat. Id indicant substantia & vis intestinorum coctrix, qualis ventriculi, licet inferior, & venæ mesaraicæ plures, & maiores ijs insertæ. Gal. lib. 4. de vsu partium, de Vtero. Gal. cap. 16. libr. 5. Simpl. de abdomine, Gal. lib. 7. Simpl. de cyclamino, de errhinis, & apophlegmatismis libr. 5. Simpl. cap. 19. de cute manus, pomum practicorum laxatiuum (vt vocant) manu aliquandiu retentum, hydrargyrū item vlceri, vel cuti illitum & sinapi, & caustica omnia, quæ cùm à calore nostro ijs in locis ad actum deducuntur, si humor familiaris adsit, & meatus liberi, ad se trahent: si impediti, versus se. Comparat Gal. libr. 4. Vsus partium, corporis nostri partes plantis, in attractione familiaris alimenti. Vnde & Plato plantis sensum quēdam familiaris & noxij attribuit. Hic autē Hippocrates, vt Gal. 1. lib. Facultatum naturalium, medicamentum purgatorium, plantis comparat in attrahendo familiari: quomodo scilicet plantæ dulces, succum terræ dulcem, ceu familiarē in alimentū attrahunt: acerbæ, acerbum: austeræ, austerum: acidæ, acidum: salsæ, salsum, amaræ, amarū: acres, acrem: oleosæ, oleosum: & quæ varijs saporibus præditæ sunt in vna sui parte, vel

plurib

pluribus, varios, & ijs similes sapores attrahũt: ita medicamenta purgantia, humorem ex corpore trahunt, sapore secum conuenientem. Quod in salso, amaro, acri, vtpote calidis, apertè apparet: in alijs saporibus minus cernitur, cùm sint medicamenta purgantia omnia calida potestate vt diximus. Nã nitrũ, & decoctũ braßicæ, betæ, lentium, concharum, sapore salso & nitroso pituitã salsam, & si desit, aliam detrahunt: aloë, rhabarbarum, absinthium, bilem amaram: serũ lactis, & acria multa, atrã bilem. Ex qua Hipp. doctrina rerum natiua cognatio, & inter se qualitatũ & substantiæ familiaritas, vt etiam facultates, sapore declarantur, certius quàm speciei similitudine & colore: cui etiã aliquid tribuit Gal. lib. 3. Simpl. c. 24. vt cnicus albus, helleborus albus, pituitã etiam albã: aloë, rhabarbarum, flaua, bilẽ flauã, helleborus niger, atram bilem trahit. Sed nimiùm ne crede colori, vt qui fallat in pluribus: sapor autẽ in nullis, quantũ ad manifestam qualitatum actionem. Quod autem sanguinem optimum, id est, calidißimum & ruberrimum à iugulato animali primùm vacuari dicit, errorẽ Practicorũ tollit, ex hirco iugulato mediũ sanguinem solum colligentium ad calculum. Error practicorum.

TEXTVS HIPP.

AVgescit in homine pituita per hyemem. Hæc enim hyemi ma-

ximè eſt ſecundum naturam, inter ea quę corpori inſunt: frigidiſsima enim eſt. Indicia ſunt, hãc eſſe frigidiſsimam, ſi pituitam, bilem, & ſanguinem voles attingere, pituitã reperies frigidiſsimam, etſi viſcoſiſſima ſit, & vi potiſsimùm poſt atrã bilem, agatur. Quæ autem vi aguntur, calidiora redduntur à vi coacta. Attamẽ etiam poſt hæc omnia, frigidiſsimam ex ſua ipſius natura eſſe pituitam apparet. Porrò quòd hyems pituita corpus replet, hinc cognoueris: homines ſpuunt reiiciúntque per nares pituitoſiſsima hyeme. Item laxi tumores albi (œdemata dicuntur) potiſsimùm in hoc anni tempore proueniunt, aliíque morbi pituitoſi. *Aphoriſ. 24. lib. 3.*

Comment. Galeni.

CLara eſt oratio, quæ lectorem diligentem requirat, non interpre

terpre

terpretẽ, qui ipsam explicet. Quòd autem in fine scriptum est[aliíque morbi pituitosi]hoc modo ex ipsius scriptura intelligendũ est. Oedemata alba hyeme potissimùm oriuntur:item alij pituitosi morbi hoc tempore infestant:denique & febres, sicut in æstate omnino biliosiores, sic in hyeme pituitosiores.

SCHOLIA.

Causa efficiens pituitæ est frigiditas, seu calor imbecillus, vt libro primo Faculta. natu. Materia verò est, humiditatis crudæ copia, ex cibo & potu pituitoso, & sumptis alijs refrigerantibus, humectantibus per se vel per accidens. Vinum enim, quanquàm calidum est, vbi tamen largius bibitur, quàm vinci possit, tantùm abest, vt calfaciat, vt etiam morbos frigidos gignat, lib. 3. Temper. Frigiditatem verò corporis & humiditatem præter sumenda, augent non minimum quædam tum admouenda, tum facienda, tum educenda: de quibus alibi suo loco dicetur. Inter quæ aër ambiens, corpus nostrum citò, multùm, continenter, necessariò immutat: alia quædam, vt cibus, potus, quanquàm ne- Calor imbecillus, seu frigiditas est causa efficiens pituitæ.

cessar

cessariò etiam immutet, non tamen tam citò neque continuò. Quum igitur tantum virium aër habeat, vt Hippocrates etiam docet lib. de Flatibus, libr. 3. Aph. lib. de aëre, initio Prognosticôn: ab eius temperatura, partes anni calidæ, frigidæ, humidæ, siccæ nominantur. Deinde cùm euidentia sint duplicia, quædam rationi, alia sensui: per tactum, pituitæ frigiditatem, quæ tactilis est qualitas, explorari iubet, postquam è corpore excreta est, tracta vi magna, & à medicamento actu calido: quæ duo calfecisse debuerāt, nisi maxima & propè inuicta fuisset frigiditas. Quanquàm à multis etiam in corpore, sæpius sub bregmate, frigidissima sentiatur, & in lingua, ac dentibus, cùm ex cerebro destillat. An verò violenta excretio humorem calfacere possit, vt hic vult Hippocrates & Galenus initio libr. 2. Loc. affect. Vallæ disputandum relinquo: docenti in Aristotelem, motum in quo est corporum duorum attritio, solum calfacere: & his autoribus summis potius accedendum iudico, & experientiæ in lacte diu percusso ad butyri secretionem & coactionem.

Euidentia duplicia.

TEXTVS HIPPOC.

VEre autèm, valida adhuc quidē pituita in corpore existit, & sanguis augetur. nam frigora remittunt,

mittunt, & aquæ ſuperueniunt. Sanguis autem eadem ratione augeſcit, & à pluuiis & diebus calidis. Nam ſecundum naturam ipſi hæc ex anni tēpore potiſsimùm inſunt. Quippe humidum eſt & calidum. id quod ſic cognoſces: Vere homines & æſtate potiſsimùm dyſenteriis corripiuntur, ex naribus ſanguis profluit, calidiſsimi ipſi ſunt, & maximè rubicundi.

Comment. Galeni.

EST ſanè & huius ſentētiæ contextus perſpicuus. dictum nanq; à me eſt in primo de Temperamentis libro, ſatius eſſe ver temperatū vocari, non humidum & calidum. Suberat verò cauſa aliqua, ob quā Medicorum Philoſophorúmque nonnulli, ipſum calidum, humidúmque dicerent. Sic enim in anni temporibus hoc humidum & calidum.

† *Textus hîc Græcè est corruptus: sententia autem fuerit hæc ex lib. 1. Temper. vt animalia sanguine prædita calida humida dicuntur, cum plãtis vel mortuis collata.*

dum esse dicunt, † vt in genere eorum quæ corpora habent animalia: hæc sanè cum plantis conferentes: ver autem autũno, inter anni tempora optimum, & vt ita dixerim, solum exactè secundum naturam habens, cum eo quod præter naturam affectum est. At sanguinem vere redundare, cùm alia, tum illud indicio est, quòd tunc dysenteriæ infestent, cruentæ scilicet dictæ, nõ quæ ex bile intestina exulcerant. Verùm de cruenta hac dysenteria in quarto operis de Articulis commentario tractaui, affectum hunc ostendens frequenter copia sanguinis oboriri, qui in venis continetur: deinde quem natura per intestina confertim excernit, sicut & mulieribus per vterum, nonnullis per nares, aut hæmorrhoïdas, aut vomitum. Porrò æstatem adiunxit

ver

veri, tum dyſenteriæ ratione, tum ob†cutis ruborem. Nam beneficio ſui ipſius caloris generatus vere ſanguis, & rubicundam totius corporis cutem efficit, & per annum quibuſdam excernitur. Cæterum calidi ad tactum tunc apparent homines, tum ſanguinis tum etiã ambientis aëris beneficio.

† χρόα hîc pro cute, vt χρῶς & χρῶμα ſæpe capiũtur.

SCHOLIA.

Sanguis, vt dulcia cætera, fit à calore moderato (qualis eſt in vere) ex chylo & pituita dulci, quæ hyemi & veris initio, quòd hyemis fini ſimile eſt, ſuccedit. Humores ſingulos ſingulis anni partibus abundare probat per ipſorum in corpore redundantium excretionem, morbos ipſis humoribus congeneres ac familiares. Colorem cutis, qui ſimilis humoribus ſubiectis in cute ſolet efflorescere, per alia etiam deprehendi docet Gal. lib. 4. ſanit. tuendæ.

TEXTVS HIPPOC.

AEſtate ſanguis inualeſcit adhuc, & bilis in corpore attollitur, producitúrque in autumnum:

in quo ſanguis quidem paucus generatur (contrarius enim ipſius naturæ autumnus eſt) bilis autē æſtate & autumno, corpus occupat. Id quod hinc diſcere licet. homines ſua ſponte hoc anni tempore bilem vomunt, & in medicamentorũ potionibus bilioſiora purgātur. Conſtat autem & ex febribus, & hominum coloribus. At pituita æſtate imbecillior eſt ſeipſa. Quippe contrarium ipſius naturæ tempus, eſt ſiccum & calidum.

Comment. Galeni. 33

AEſtate, & præſertim per ipſius initia, pleriſque ſanguis abundat, vere auctus, vt qui ab ambientis aëris calore nondum ſit diſcuſſus. Augeſcit autem bilis, quòd hoc anni tempore corpus præter naturæ modum incaleſcat. Cæterùm nominauit hîc rurſus bilem citra ap-

pendi

pendicem coloris vocabuli, flauam, nunquam atram simpliciter nominans, verùm semper cum adiectione coloris nominis. Particularia in oratione manifesta iis sunt, qui animum adhibent.

SCHOLIA.

AEstatis initio, quod veris fini est simile temperatura, sanguis adhuc abundat: sed mox à calore aëris immodico, vt mel, & dulcia cætera, pars eius tenuior & dulcior in amaram bilem promptè vertitur: crassior aliquando post in atram, vt cap. 12. lib. 2. Feb. Autumnus autem frigiditate sua, calorem moderatum, sanguinis causam efficientem, minuit, & siccitate humorem benignum, sanguinis futuri materiã, absumit.

TEXTVS HIPP.

SAnguis porrò per autumnum paucissimus gignitur in homine. quoniã siccus est autumnus, & refrigerare iam hominem incipit: at atra bilis in autumno plurima valentissimáque est.

Comment. Galeni. 34

SVperiore cõtextu dictum erat, sanguinem in autumno paucum generari, vt qui naturam autumno contrariam habeat. Nos autẽ quomodo contrariam habeat, edocuimus. Si enim sanguis calidus, & humidus est, veri similiter: autumnus autem, vt ipse dixit, siccus est, & refrigerare iam hominẽ incipit: meritò autumnus veri contrarius est, & humorem redundantem sanguini contrarium obtinet, siccum & frigidum. Generatus autem est talis bona ratione, quòd in æstate humores priùs adurantur: reliquiæ verò adustorum humorum, restincto scilicet calore, statim frigidæ siccæq; redduntur: frigidę quidem propter calorem extinctum: siccæ, quòd totus ipsius humor, quum assaretur, sit consumptus.

SCHOLIA.

VT per ætatem florentem, sic per æstatem sanguis aduritur, nondum autem vstus est: in ætate verò declinante, & autumno iam vstus est, & bona sui parte in atram bilem abijt. Quæ enim eius portio tenuior, in bilem flauam abit, ea magis & magis vsta, in bilem vitellinam transit: quæ noua vstione fit melancholia multò acrior, quàm quæ ex parte sanguinis crassa conficitur. Est autem hæc melancholia calci coctæ, & fæci vstæ similis, in qua ignis extinctus est, vel sic sopitus, vt primo occursu non appareat: in actum autem eductus, vrat: cùm lapis, fæx non vsta, humor melancholicus, absolutè frigida sint.

TEXTVS HIPPO.

QVum verò hyems ingruit, bilis refrigerascens pauca gignitur, & pituita rursus augescit, tum à pluuiarum copia, tum à noctium prolixitate.

Comment. Galeni. 3

HVmorem in singulis quatuor anni temporibus præpollentem, vult ipsi tempori respondere,

temperamento:ideóque pituita frigida & humida nominatur, hyemi similiter: sanguis autem calidus & humidus, veri:flauam bilem calidã & siccam esse dicit, vti æstatẽ:& nigram, sicut aũtumnum, frigidã & siccã. Quòd igitur dixit, quibus anni temporibus singuli humores augentur, anteà probauit, nunc caussam reddit, cur pituita hyeme redũdet ex crebris, inquit, pluuiis, & noctibus prolixis:eò quòd hoc anni tempus humidum sit & frigidum. Humidum igitur esse monstratur, pluuiarum copia: frigidum, noctiũ lõgitudine. Nam caloris, quẽ æstate ambiens nos aër obtinet, Sol autor est, dum propè supra verticẽ nostrum emergit, & diem longiorem efficit. Ita etiam hyeme frigiditatis idem autor est, quum obliquus humilísq;, & breui tẽpore supra terrã

Sol caloris æstate, & frigiditatis idem autor est hyeme.

fera

feratur. Hippocrates autẽ vult, animantium corpora pro ambientis nos aëris constitutione affici: ita vt siccentur quidẽ in siccis ipsius temperamentis, humectentur autem in humidis: ita verò vt incalescant in calidis, refrigerentur in frigidis. Si igitur hyẽs humida & frigida est, bona ratione in ipsa pituita superat, quum sit frigida & humida. Id quod etiam prius ipse ostendit. Ratio autem ipsa & aliis anni temporibus cõsentire videtur. Nam æstate flaua bilis præcellit, quoniã sicca & calida facultate est. Vere, sanguis, humidus calidúsque humor. siquidem & ver calidum esse & humidum prædicauit. In autumno autem atra bilis, quæ frigida & sicca est, tempori respondens. Proinde non exigua quæstio de veris temperamento oritur, quomodo cali-

dum & humidum dicatur: quam cùm tractarem, ostendi meliùs esse, temperatum ipsum dicere. Qua ratione constat & sanguinem non calidum & humidum, sed temperatũ appellari. Præterea maior adhuc quæstio erit, ab interpretibus libri omissa, nempe de pituita, quæ humida quidem & frigida consistentia est, sed in hyeme generatur. Cur autem dixerim non exiguam fore quæstionem, iam tibi aperiam. Hippocrates ipse in Aphorismis inquit, Ventres hyeme & vere natura calidissimi sunt, & somni longissimi: itaque per ea tempora cibi liberaliùs dari debent. Caloris enim natiui copia magna inest, vt cibus proinde plenior requiratur. Argumento ætates sunt, & athletæ. Et iterũ, Aestate & autumno cibos difficillimè ferunt, hyeme

Lib.1. tẽperam. & aphor.9. lib.3.

Apho.15. lib.1.

Aph. 18. lib.1.

me facillimè, mox vere. Si igitur hæc ſunt vera, & pituitam frigidũ humorem, non temperatum, nouimus, quemadmodum ſanguinem, quomodo in hyeme copioſior generabitur? Cõueniebat enim ex alimento probè concocto ſanguinem potius generari, quàm pituitam. Quæ igitur dubitationis ſolutio? Meo quidem iudicio, ventres hyeme calidiſsimi ſunt naturali calore, hoc eſt, temperatiſsimi: particulæ autem corporis refrigerantur magis in hyeme quibuſdam & venter ipſe ex itinere, aut veſtium penuria, aut ſtudiorum genere, aut huiuſmodi aliquo. Penetrat igitur omnis ambientis aëris frigiditas in corpus quàm penitiſsimè, quibuſdam etiam vſque ad ventris regiones, vt expoſitũ eſt. Quare licet in ventriculo cibi aſſumpti probè concocti

ſint, certè in iecinore, dum mutantur, non exactum ſanguificationis ornamentum recipiunt, ſed aliqua ipſius parte fruſtrātur. Inſuper minus multo totius corporis venæ ipſum trāſmutant refrigeratæ. Accedit huc etiā copia ciborum, qui hyeme offeruntur qualitatibus ſimul pituitoſiores. Nam legumina hyeme multa comedunt, paníſque multo amplius, quàm in aliis anni temporibus, ſimilaginem, placētas, ſeu liba, quæ Græci rhyemata vocant, olera, rapas ſatiuas, carnéſque multas, quaſdā ex iis manifeſtò pituitoſas, ſicut ouillas: quaſdam niſi probè cōficiantur, vti †aprorum, & præſertim †porcorū. Itē bulbis, cochleis, caſeo, aliíſq; hoc genus multis per totam hyemem veſcuntur, quæ facilè in pituitam tranſeunt. Quinetiam bibunt cōplures vinū

† ὑῶν
† χοίρειων. Suum domesticorū, quàm ſylueſtriū, caro eſt pituitoſior.

recens, quod & ipſum pituitæ generandæ idoneum eſt. Quare his de cauſis pituita hyeme redundat.

TEXTVS HIPP.

HAbet igitur corpus humanum hæc omnia perpetuò: temporis autem anni circumacti ratione nũc magis augeſcunt, nunc imminuuntur ſingula ipſorum, ſecundũ partem, & ſecundum naturam.

Comment. Galeni. → 6.

OMnia, inquit, commemorata, hoc eſt, quatuor humores corpus humanum toto vitæ curriculo obtinet. id enim ſignificat ipſi τὸ ἀΐδια, id eſt, perpetuò. Augeſcunt autẽ imminuuntúrque hæc, prout anni tempora mutantur. Nam [temporis anni circũacti ratione] idem ſignificat, quod tranſmigrantis, id eſt, mutati, & in aliud quoddam ſibi proximũ tranſeuntis. Porrò quòd

augeſcere hæc, & diminui ſecundũ partem, & ſecundũ naturam dicit: nonnulli quidem [ſecundum partẽ] intelligũt de corporis partibus eſſe dictum: nonnulli verò ei quod ſecundum naturam dixit cõtrarium, vt oratio ſit talis: Quatuor humores compræhenſos humanum corpus ſemper obtinet: copioſiores autẽ & pauciores pro anni partibus, & pro natura. Quod ſi mutata oratione dicas, ſenſum habebit tũ vtilẽ tum verũ. Nã humorũ copia ſecundũ anni tẽpora variat, ſi annus ſecũdum naturã diſpenſetur: & ſecundum totius anni partes, etiamſi non ſecundũ naturã gubernetur, humores quantitate differunt. Licet etiã de anni tẽporibus partes inaudire.

SCHOLIA.

HVmores hi 4. pro varia aëris temperatura, & corporis, & victus ratione varia, modo

augentur, modò minuũtur. Pars enim calidior. alimentum temperatum, biliosius: vt frigidior, pituitosius reddere potest. quod Galenus probat lib. 3. Locorum affectorum, cap. 6. de melancholia.

TEXTVS HIPP.

QVemadmodũ enim totus annus particeps eſt omniũ, & calidi, & frigidi, & ſicci, & humidi. neque enim in hoc quicquã vllo tempore conſiſteret, ſine omnibus quæ in hoc mundo inſunt: verùm ſi vnum aliquod deficiat, omnia ſimul abolebũtur. nam omnia ab eadem neceſsitate conſtituta ſunt, & à ſe mutuò aluntur.

Comment. Galeni. 37

CAlidum, frigidum, ſiccũ, & humidum, non quod ſecundũ excellentiam nominatur cõſideratúrque, ſed elementare intelligens, etiã in propoſita oratione indicauit, vbi inquit, annũ vniuerſum omniũ eſſe participem. Quippe nõ eorum

omn

omnium quæ per excellentiã dicũtur, vniuersus annus cõpos est, sed elementarium: tota quidem hyems humidi & frigidi: æstas, contrariorum sicci & calidi: autumnus frigidi & sicci. Preterea manifestiùs hoc innuit, quũ diceret, corrumpenda etiã alia, si vnum ex ipsis interierit. Etenim quũ vnũ ex elementis perit, id quod ex ipsis cõpositũ est, corruptũ iri, vera est oratio: quum ex his quæ secundũ excellentiã nominantur, falsa. quippe contrarium ipsum verũ est, quum aliquid ex illis perit, quæ ex dominio appellationẽ sortiuntur, oppositum ipsi conseruari. Quum enim æstas nõ est, hyems est: quũ hyems non est, æstas est: quum ver abest, autumnus est: quũ autumnus nõ est, ver est. At si omnino calidũ elementum perierit, humidum quidem concrescet, quoniam non
amp

ampliùs calidum est. Sin autẽ Sol omnino interit, nulla planta, neque anima relinquetur. Eadẽ ratione si frigidum elementum pereat, omnia ignis erunt: & si siccũ, aqua erũt omnia. Atq; sic vniuersa in mundo generata corpora corrũpentur. Idcirco dixit elementaria in ipso corpora ex seinuicem nutriri. nam exactum elemẽtum, intelligitur magis, quàm sit. Quòd verò cũ illo propemodũ idem est, vnum aliquod est ex eorum numero, quæ subsistunt. Si igitur absolutè humidã frigidámque aquã fieri cogites, nõ aqua adhuc seruabitur. Quippe statim cõcrescet, subsistet, & fluere cessabit. Itẽ si terrã simili modo adamussim siccam frigidámque cõsideraueris, durius adamãte tale corpus erit. Atque si eiusmodi euaserit, stirpium generatio desinet. Vbi autem hæc

desi

desierit, etiam animaliũ nutrimentum abolebitur: & sic hoc, nimirũ ipsa etiam animantia. Quum igitur elementum secũdum excellentiam intelligitur siccum & frigidum, & terra quæ in mundo est, siccum esse & frigidũ corpus dicitur, & aqua humidum. Verùm ignis ipse cuiusdam aëriæ etiã substantiæ, sicut & fumosę particeps est. quin & humiditatis ad nutritionẽ manifestò indiget, sicuti in lucernis flãmæ ostẽdunt. Quapropter mundi elementa alimentum ex se mutuò obtinent. Atq; ideo Plato quoque dixit: Idẽ enim, vt sibi alimentum suum & corruptionem exhibeat, ac omnia in se, & à se, tum patiatur, tum agat, artificiosè fabricatum est.

SCHOLIA.

Elementa mundi per motus varios, & calorem, & radios corporum cœlestium commisti.

mista, ad rerum & sui generationem & corruptionem, admodum sunt necessaria. Nã ex ipsis omnia fiunt, & ipsa à seinuicem fouentur, & si vis, aluntur: dum aëris superior pars leuissima, lucidissima, rarissima, calidissima, siccissima, in ignem abit: & contrà, ignis pars inferior, qualitates aëris nacta, in aërem: aëris pars inferior crassata, grauior reddita, & densior, in aquã: & contrà aquæ pars superior tenuata, leuior reddita, & cæteras aëris qualitates sortita, in aërem transit. Eodẽ modo humorũ, animalis elementorum, magna est necessitas, vt ex quibus partes animalis fiant, & nutriantur: & qui velut concordi pace ligati, à seinuicem fouentur. quidam etiã aluntur, vt sanguis à pituita, bilis vtraq; à sanguine. Fouetur autem pituitæ frigiditas, humiditas, à bilis caliditate. siccitate: sanguinis caliditas, humiditas, à succi melancholici frigiditate, siccitate, vt ex his omnibus quãtitate & qualitate idonea iunctis, optima sanguinis totius fiat temperatura. Quæ perit, dum horum aliquis aut nõ gignitur, aut genitus quidẽ est, sed prorsus vacuatus sponte naturæ, aut vi medicamẽti purgãtis: cui maxima sanguinis totius succedit intẽperatura, & hinc mors, vt Gal. lib. de Diff. sympt.

TEXTVS HIPP.

ITa etiam, si aliquod ex his cognatis in homine deficiat, nõ vtique

poter

poterit viuere.

Commenta. Galeni.

COgnata vocauit ſanguinẽ, pituitam, & vtrãque bilem. quandoquidẽ primam conformationem habuit† conceptũ, ex materno ſanguine, omniũ participe. Itẽ augumẽtum alimẽtúmq; ſimiliter. Si igitur omnino ex corpore noſtro vel humidũ, vel ſiccũ, vel calidũ, vel frigidum interit, ſtatim humores corrũpentur, qui per excellentiã, nõ ſyncerè, neque exactè ſunt humidi, ſicci, calidi, & frigidi. Nam pituitam humidam & frigidã eſſe dicimus, nõ ceu contrariorum expertem, ſed veluti ab his ſuperatam. Et ſi frigida exactè eſſet ſolùm, glaciei modo concreſceret: ſicut etiam ſi humida adamuſsim eſſet, non haberet craſſitiem, neque viſcoſitatem. Eadem ratione dicitur, & de vtraque bile: nam

†τὸ κυούμενον, fœtus.

nam flaua, ſicca: nigra ſicca & terreſtris eſſe dicitur, humiditatis etiã nimirũ particeps: alioqui non eſſet humor, ſed ſolidũ corpus, vt adamas. Sic autem & frigida dicitur, quòd plus in ea frigiditatis, quàm caloris exiſtat: nã ſi exactè eſſet frigida, glaciei inſtar cõcreſceret. Sed quid opus eſt de iis verba facere, quum ipſe ſanguis, qui videtur temperatiſsimus, talis dicatur, quòd nihil in ipſo contrariorũ inter ſe admodũ præpolleat, neq; calidũ frigido, neq; frigidũ calido, neq; humidũ ſicco, neq; ſiccũ humido? Quoniã igitur & ſanguis ipſe quatuor indiget qualitatibus, humiditate, ſiccitate, caliditate, & frigiditate, conſtat omnibus, aliorũ quoq; humorũ mixtionem ipſum requirere. Atq; ob id tẽperatiſsimus ſanguis, particeps erit, & pituitæ, & bilis

flauæ, & atræ. Iã verò est alia quædã ratio naturalis nõ parũ ad probãdũ efficax, qua humores quatuor ad mores idoneos generãdos vtiles demõstrãtur. Verùm priùs ostẽdisse in ipsa conueniebat, animi mores corporis tẽperaturam sequi: de quo nos etiã alibi scripsimus. Itaq; hoc statuto, acrimonia animi & prudẽtia ex bilioso humore ꝓficiscetur: cõstantia verò & firmitas ex melãcholico: simplicitas autẽ & stolidi-tas, ex sanguine: pituitę verò natura ad mores fingẽdos, inutilis. Necessariam verò ex prima ciborũ mutatione generationẽ habere videtur.

Animi mores corporis tẽperaturã sequi, docet libellus Galeni.

TEXTVS HIPP.

INualescit autem in anno nunc hyems maximè, nunc ver, nunc æstas, nunc autumnus. Ita & in homine modò pituita inualescit, modò sanguis, modò bilis, primùm sa-

nè

nè flaua, deinde nigra.

Comment. Galeni.

CLara eſt viri ſentẽtia, qui oſtendere nititur, quẽadmodũ in anno aliàs humidũ & frigidũ præpollet, vocatúrq; tale anni tẽpus hyẽs: aliàs humidum & calidũ, quando ver eſt: aliàs ſiccum & calidum, quę æſtas nominatur: poſtremò ad hæc, ſiccum & frigidum in autumno: ſic & in homine præualet pituita quidem hyeme, humor frigidus & humidus: ſanguis vere, calidus & humidus: flaua bilis æſtate, ſicca & calida facultate prædita: nigra in autumno, ſicca & frigida, quemadmodum & ipſe autumnus exiſtit.

SCHOLIA.

CAuſa huius eſt in varijs flatibus, qui partes anni præcedentes permutauerunt, & velut diſpoſuerunt ad futurarum anni partium temperaturam, vt libr. 3. Aphor. docet Hippoc. Nam aëris mutationes à corporum cœleſtium

influxu, ceu incertißimas & vanißimas ab Astrologis nugacibus cõfictas, nõ recipit Medicus.

TEXTVS HIPP.

TEstimonium huius rei manifestisſimum eſt, ſi eidem homini idem medicamentum quater in anno voles exhibere: per hyemem pituitoſisſima tibi euomet: vere, liquidisſima: æſtate, bilioſisſima: in autumno, nigerrima.

Comment. Galeni.

TEſtimoniũ prædicti ſermonis manifeſtisſimum eſſe dicit, in quo ſingulos humores in ſingulis anni tẽporibus excellere docuerat, nempe quòd vomitus, ſi medicamẽtum quater in anno quod illum citet, propinetur, hyeme ſit pituitoſior: in vere, humidior: æſtate, bilioſior: in autumno, nigrior.

SCHOLIA.

ANtea ſingulos humores in ſingulis anni partibus abundare probauit per excretiones

nes varias: sed vomitus biliosi tantùm in æstate meminit: quòd ea leuitate sua promptiùs & frequentiùs supra à natura & medicamento purgetur, vt Aph. 4. & 6. libr. 4. si ad os ventris repat. Nunc autem singulos humores, partibus anni sibi familiaribus, copiosos vomi per idem medicamentũ, quia tunc abundant, docet. Nõ quòd pituitam & bilem atram vomitu vacuari velit, nisi eo repant: deiectione enim magis purganda sunt, vt Aph. 4. & 9. lib. 4. Nec te moueat, quòd omnes hos humores diuersis tẽporibus ab eodem medicamento purgari ait. Id enim vi vomitus fit, quem medicamentũ efficit, nõ medicamenti, illos humores varios ex corpore trahentis: nisi compositas habeat facultates, quibus humores vel multos, vel omnes attrahat, vt hiera picra Galeni, bilem & pituitam: catholicum practicis dictum, omnes humores. Solius enim aquæ tepidæ potus, eam vomitionem excitare poßit omniũ humorum: si tamen craßi sint, vel lenti, vel altius in tunicas ventriculi infarcti, tenuantibus, incidentibus, & ex alto euocantibus egent, quæ priùs sumantur, & simul cũ vomitorio, vt Gal. lib. 5. Vsus partiũ per radiculã & oxymeli facit.

TEXTVS HIPP.

Conuenit igitur, quum hæc ita se habeant, morbos qui hyeme *Morbos docet Hippocr. par.*

tibus anni familiares lib. 3. Aphor.

augeſcunt, æſtate finiri: qui rurſus æſtate augẽtur, hyeme deſinere: qui ex ipſis nõ intra dierum circuitum ſoluantur. Circuitum verò dierum quis ſit, aliàs exponam. Qui vere gignuntur morbi, eos in autumno ſolutum iri, expectandum eſt: autumnales morbos, vere terminari neceſſe eſt. Quicunq; verò hæc anni tempora exceſſerit, hũc annuum fore ſciendum eſt.

Comment. Galeni.

INitium ſententiæ, duplicẽ habet in Græco ſcripturam: nõnulli loco, conuenit, legunt Græcè ὀφείλει, nonnulli φιλεῖ, quod idem valet, ac par eſt, ſeu conuenit. Vtuntur enim nonnunquam voce hac, pro cõuenit. Reliqua perſpicua ſunt. Vult enim autor morbos qui in vetuſtatẽ incidunt, & non dierum, ſed menſium circuitu fiunt, hos contrario

anni

anni tempore ei quo generati ſunt, hoc eſt, ſeptimo mēſe finiri: in quo ſi non ſoluti fuerint, annuum fieri morbum pronuntiat. Porrò annuū nomen poteſt ſignare etiā eum, qui poſt annum primæ ſuæ generationis ſoluitur. Poteſt etiam eum innuere, qui ſeptem annorum circuitu, vt ſeptem menſium, finitur. Etenim in Aphoriſmis ita quoque dixit: Plurimi affectus puerorum iudicantur aut intra quadrageſimum diem, aut intra ſeptimum menſem, aut intra ſeptimum annum, aut quum ad pubertatem itur.

SCHOLIA.

Contraria cōtrariorū ſunt remedia, vt Hippocr. lib. de Flatibus, & Gal. in Methodo, paßim demōſtrat. Morbis igitur pituitoſis, id eſt, frigidis & humidis. (Eſt enim pituita omnis, humor frigidus, humidus, etiamſi craſſus ſit & lentus, lib. de Cauſis morborū) æſtas calida & ſicca, eſt cauſa ſalubris. Et contra, æſtiuos ac bilioſos, Pituita quid.

id est, calidos, ſiccos, humiditas & frigiditas hyemis, ſoluit, niſi ante hyemis aduentum aliquo die decretorio (de diebus autem decretorijs Hippocrates agit Aphor. 24. lib. 2. & in alijs paßim, & libr. 3. Prognoſticôn) deſierit: quæ oratio rectè æſtiuis additur. Cùm enim hi ferè acuti & breues ſint, criſiq; finiantur, pauci eorum ad hyemem pertingunt. Nam ſi quartanæ, quæ ſolutu ſunt difficillimæ, æſtiuæ tamen ſint breues, vt Aphor. 25. lib. 2. multò magis morbi alij breues erunt. Sic vernis morbis autumnus eſt ſaluber, & contrà. In ijs enim temporibus eſt etiam contrarietas, ſiue ver calidum, humidum, cum Hippocrate: ſiue temperatum, cum Galeno dixeris. Nam intemperata intemperatis & temperato ſunt contraria. Morbis autem non modò contraria aëris temperies ſuperueniens, eſt cauſa ſalubris: ſed etiam ætatis, & victus ratio cōtraria, finem adfert, vt Aph. 45. lib. 2. & Aph. 3. lib. 3.

Quartanæ ſolutu difficillimæ.

TEXTVS HIPP.

ATque ſic medicum ad morbos accedere conuenit, non ignarũ, ſingula hæc in corpore ſecundum anni tēpus pro natura ſua maximè conſtitutum, inualeſcere.

Comm

Comment. Galeni. 42

AD quid tota ſuperior de anni temporibus diſputatio valeat, nunc in prȩſenti oratione edocuit, indicans eundem quoq; vſum præbere de ætatibus, locis, vitæ ſtudiis, & quotidiana victus ratione: enarrationem. Nanq; Medicum ad hæc omnia reſpicientem oportet coniicere, quis humor præpolleat aut quãtitate, aut ipſius viribus, in qua potiſsimùm corporis particula redundet. Sic enim curationem optimè obierit, ſicut in medendi inſtitutionibus docetur. Hippocrates, quum corporis noſtri naturã hoc in libro propoſuiſſet inuenire, hac via ac ratione ad inuentionẽ vſus eſt. Primùm ſanè diſquiſiuit, vtrum ſimplex, an multiplex eſſet: deinde vbi inueniſſet eſſe multiplex, ſimplicium in eo ſubſtãtiam qualis ſit,

inſpexit, hoc eſt, quam vim habeat, vt ab aliquo patiatur, aut agat. Et huius rei gratia, anni, temporum, ætatúmque meminit, conſiderans, quomodo elementa à ſe inuēta ipſis reſpondeant. Item inuenit & morborum ſolutionis præſagia, & curationes ad eoſdem referendas eſſe ſcopos. At dum elementa, corpus noſtrum componentia, inueſtigaret, etiam vniuerſi mundi elementorum commeminit, quæ reuera ſunt elementa. Dicuntur enim nónunquam per abuſionem vocabuli, cuiuſque rei ad compoſitionem ſimplices, & primæ particulæ, illius rei elementa: quemadmodum muſica elementa, rhythmica, geometrica, arithmetica, orationis, vocis, & demonſtrationis dixerūt. Similiter etiam plauſtri centum elementa ab Heſiodo eſſe dicta, Plato

to commemorat in eo hemiſtichio, Centum lignáq; plauſtri. Omnia ſanè, quę ſic dicuntur, ſingularum rerum elementa, non adamuſsim ſimplicia ſunt, & primaria: communia verò omnium rerũ ſimplicia & prima verè exiſtunt, & propriè nominantur elementa. Hippocr. autem à qualitatibus ipſa denominat, calidum, frigidum, humidum, & ſiccũ, non quæ media ſummorum ſunt, ſed ipſa ſumma, ignem videlicet, & terram, & aquã, & aërem. Hanc igitur methodũ Plato cenſuit ſibi imitandã, quum de natura animæ conſideraret. Nullum enim particulare citra totius naturã exactè poſſe cognoſci. Adſcribam autẽ tibi ipſam Platonis dictionẽ, quæ hunc in modum habet. SO. Animæ igitur naturam, ſine totius natura intelligere te, vt conuenit, poſſe arbitraris?

PHAE. Si ſanè Hippocrati ex Aſclepiadarum genere credendum eſt, ne corporis quidem naturã citra hanc methodum poſsis. SO. Rectè quidem, ô amice, dicit. attamen præter Hippocratem, ratio inſpiciunda, examinandáq; eſt, an ipſi cõſentiat. PHAE. Aſſentior. SO. Et quid tandem Hippocrates dicit, veráq; ratio? an non ſic? Conſiderandum eſt de cuiuſlibet rei natura, primùm ſanè ſimpléxne ſit, an multiformis, cuius nos ſcientes eſſe voluerimus, quámque alios docere ſtudeamus: poſteà verò ſi ſimplex fuerit, facultas ipſius inſpiciunda eſt, quam videlicet ad quid agendum, item quã ad patiẽdum ab alio, habeat. Quòd ſi multas habeat ſpecies, his dinumeratis, in ſingulis ſimiliter, vt in vna, naturalis & agendi, & patiendi vis inquirenda. Verùm quũ hæc
Pla

Plato ſic conſcripſerit, oſtendat ali quis nobis in quo Hippocratis libro alio quàm qui de natura hominis inſcribitur, methodum hanc ſit inuenire: aut ſi non poſsit, nullum quærat fide digniorem Platone teſtem eius, quòd hic liber ſit germanus. Nam præter alia Plato proximè Hippocratis diſcipulis tempore ſucceſsit, quorum ſi cuius liber eſſet, ipſum autoris nomen fuiſſet inſcriptum. Nã priùs quàm in Alexandria & Pergamo reges eſſent creati, qui veteribus libris comparandis vincere ſe mutuò contendebant, nondum opus falsò fuit inſcriptum: verùm poſtquàm præmium capere inceperunt, qui vetuſti cuiuſdam ſcriptoris monumenta ipſis offerrent, hac tandẽ ratione multa falſo titulo inſcribentes attulerunt. Verùm hi reges poſt Alexan-

dri

dri mortem extiterunt: Plato autē ante Alexandri principatum hæc memoriæ mandauerat, quum nullę adhuc inſcriptiones eſſent dolo efficiæ, ſed ſuum quiſq; liber ſcripto rem titulo repræſentaret. Itaq; Plato fatetur, ſe ſecundum Hippocratis methodū de animæ natura conſiderare, vt ille de corpore: fieríque hoc aliter poſſe negat, antequàm totius naturā habeas cognitā. Nonnulli tantùm aberrarunt, vt tam mirabilem methodū, alterius cuiuſdā eſſe cenſerent, eò quòd is qui primùm rem adeò magnam & grauē inuenit, demonſtrationē ipſius ſcribere non ſit grauatus. Quomodò enim non magnum & graue cēſeas, omnium generatorum corruptibiliúmq, corporum elementa inuenire? quomodò non multò magis demōſtrationibus fidem facere? Atq;

hæc in verſibus ne totis quidẽ trecentis, ſed multò paucioribus complecti potuerit. Non enim veriſimile eſt Hippoc. in omnibus medicandi prænoſcendíq; inuentis, elementis tanquàm demonſtratis vti, nuſquam verò demonſtrationẽ ipſorũ explicaſſe. Hæc igitur ex ſuperfluo mihi dicta ſunt, vt oſtenderẽ, germanũ Hippocratis eſſe librum. Nõ tamen in hoc ceu ſeriò ponendum eſt ſtudium, ſed de veritate eorum quæ in ipſo conſcripta ſunt, accuratè conſiderandum eſt. Id autẽ nos in opere de Elementis ex Hippocratis ſententia, factitauimus: Quod quum inuidi apud omnes eruditos in pretio haberi viderent, frigidam defenſionem attulerunt, cur librũ Hippocratis non eſſe dicerẽt. Porrò quòd hæc ſtatuerit, ad illáq; ſemper reſpiciens, omnia particularia

opera cõſcripſerit, pro confeſſo habetur. Quoniã verò æmuli, vt ſunt impudentes, etiam iis quæ apud omnes in confeſſo ſunt, & omnium conſenſu probantur, contradicũt: idcirco alterum opus edidi, tali inſcriptum titulo, Quòd etiam in aliis operibus Hippocrates eandem habere opinionem, quàm in libello de Natura hominis, videatur.

SCHOLIA.

QVanquàm in morbis hi ſunt minus periculoſi, qui temperiem habent ſimilem ætati, temperaturæ & habitui ægri, ac etiam temperaturæ aëris, quàm qui cum nullo horum cõgruũt, vt Apho. 34. lib. 2. tamen ſolicitudo maior habenda eſt, vt illis cauſas ſalubres opponamus, vt morbis pituitoſis, hyeme calfacientia, ſiccantia: bilioſis, æſtate refrigerantia, humectantia. Quæ valentiora tutò his temporibus in morbis congeneribus exhibentur, cùm tempora hæc ſuam ſeruant naturam, vt æſtas caliditatem, ſiccitatem: hyems frigus, humiditatem.

FINIS.

